

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Diplomová práce

**Okolnosti vylučující protiprávnost ve
správním trestání**

Lukáš Koubek

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra správního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Diplomová práce

**Okolnosti vylučující protiprávnost ve
správním trestání**

Lukáš Koubek

Vedoucí práce: JUDr. Jana Balounová Ph.D.

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lukáš KOUBEK**
Osobní číslo: **R16M0123P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Okolnosti vylučující protiprávnost ve správním trestání**
Zadávající katedra: **Katedra správního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Okolnosti vylučující protiprávnost
3. Krajní nouze
4. Nutná obrana
5. Svolení poškozeného
6. Přípustné riziko
7. Oprávněné použití zbraně
8. Vliv okolností vylučující protiprávnost na průběh a ukončení řízení o přestupku
9. Závěr

Rozsah diplomové práce: **50**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- HENDRYCH, D. Správní právo. Obecná část. 9. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-624-1
- KUČHTA, Josef. Nutná obrana. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2198-5
- PRÁŠKOVÁ, H. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-221-9
- MATES, P. a kol. Základy správního práva trestního. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-680-7
- SLÁDEČEK, V. Obecné správní právo. 4., aktualizované a upravené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-564-4
- PRÁŠKOVÁ, H. Základy odpovědnosti za správní delikty. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-456-8
- MÁRTON, M., GONSIOROVÁ, B. Průvodce novým přestupkovým zákonem pro správní praxi. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-200-4
- JELÍNEK, J a kol.: Trestní právo hmotné. 7. Aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-380-3
- KOPECKÝ M. – Správní právo obecná část. Praha: C.H.Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-727-9

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jana Balounová**
Katedra správního práva

Datum zadání diplomové práce: **26. června 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Martin Kopecký, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 10. září 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně a všechny citace a prameny řádně vyznačil v textu. Veškerou použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu použitých zdrojů. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni dne 27. 3. 2021

Lukáš Koubek

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat JUDr. Janě Balounové Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za její odborné vedení, za vstřícný přístup, za čas, pomoc, rady a cenné připomínky, čímž vším přispěla k vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod	- 1 -
1. Okolnosti vylučující protiprávnost	- 4 -
1.1 Správní delikt.....	- 4 -
1.2 Protiprávnost.....	- 7 -
1.3 Okolnosti vylučující protiprávnost	- 8 -
2. Krajiní nouze.....	- 12 -
3. Nutná obrana.....	- 21 -
4. Svolení poškozeného	- 29 -
5. Přípustné riziko	- 35 -
6. Oprávněné použití zbraně	- 40 -
6.1. Zbraň.....	- 41 -
6.2. Subjekt oprávněného použití zbraně.....	- 44 -
6.3. Podmínky oprávněného použití zbraně podle některých právních předpisů	- 44 -
6.3.1. Zákon o policii	- 45 -
6.3.2. Zákon o obecní policii	- 48 -
7. Vliv okolností vylučujících protiprávnost na průběh a ukončení řízení o přestupku.....	- 52 -
Závěr	- 56 -
Resumé	- 59 -
Seznam použitých zkratk	- 60 -
Seznam použitých zdrojů.....	- 61 -

Úvod

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou světu známy již od dob starověku. Prvním, kdo formuloval myšlenku této právní entity, byl Marcus Tullius Cicero, kdy ideu nutné obrany vyjádřil ve své řeči na obranu Milóna. Cicero uvedl, že okolnosti vylučující protiprávnost jsou přirozeným právem vyplývajícím z podstaty člověka, kdy jednající by neměl být odpovědný za škodu.

Další vývoj nauky o okolnostech vylučující protiprávnost byl silně ovlivněn filosofií Immanuela Kanta na konci 18. století. Bezpráví považoval Kant za překážku proti uplatňování svobody. Jestliže tedy někdo klade odpor tomuto bezpráví, činí tak proti překážkám svobody. Člověk takto jednající tedy prosazuje svobodu, což nejen že je přípustné, ba dokonce morálně žádoucí.¹

Tyto dvě myšlenky z dob dávno minulých jsou i dnes stavebním kamenem, na kterém stojí okolnosti vylučující protiprávnost, jež jsou součástí právního řádu. Tato právní entita má veledůležité postavení z hlediska správní odpovědnosti. I přes to, že okolnosti vylučující protiprávnost nejsou tématem příliš často probíraným, jsou naší každodenní součástí. Lze se s nimi setkat při řešení stresujících a velmi vypjatých situacích.

V zákonech prakticky všech států jsou zakotveny okolnosti a podmínky, za jejichž existence se obranná činnost občanů považuje za společensky prospěšnou.² Český právní řád není výjimkou, neboť právě přestupkový zákon upravuje okolnosti vylučující protiprávnost a jejich podmínky. Pokud tedy dojde k naplnění podmínek některé této okolnosti, nedojde ke spáchání správního deliktu, nýbrž k jednání, jenž je morálně žádoucí.

Toto téma jsem si zvolil, jelikož mi přijde velmi zajímavé a nedokázal bych si představit svět, ve kterém by předmětná právní entita neexistovala. Někteří mohou namítat, že v oblasti správního trestání nemají okolnosti vylučující protiprávnost až tak velkou váhu, nicméně s tímto se nedá souhlasit. Bezpráví nelze tolerovat v žádném případě, a i proti přestupkům má mít občan právo se bránit. Ostatně jak jsem již zmínil výše, okolnosti vylučující protiprávnost jsou přirozeným právem člověka.

¹ KUČHTA, Josef. Nutná obrana. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 14 – 17.

² Tamtéž s. 7.

Současná právní úprava správního trestání upravuje okolnosti vylučující protiprávnost v přestupkovém zákoně, jenž nabyl účinnosti v roce 2016. Tato úprava je poněkud komplexnější, než tomu bylo v předchozím zákoně o přestupcích z roku 1990. Ostatně i komparace těchto právních úprav je předmětem této práce, kdy porovnávám obě právní úpravy, byť jen v obrysech.

Předkládaná diplomová práce je zaměřena především na právní úpravu okolností vylučující protiprávnost de lege lata. Jako autor jsem si kladl za cíl analyzovat právní úpravu okolností vylučující protiprávnost ve správním trestání, především blíže definovat jednotlivé instituty a vymezit podmínky důležité pro naplnění jednání v mezích této právní entity. Zároveň jsem se snažil blíže analyzovat problematiku některých institutů, které mohou být chybně vykládány. Hlavním cílem této diplomové práce je pak zhodnotit současnou právní úpravu okolností vylučující protiprávnost z hlediska její využitelnosti v praxi, komparace předchozí a současné úpravy okolností vylučující protiprávnost ve správním trestání a podat možná řešení rozporných aspektů.

Tato diplomová práce je strukturovaná s ohledem na systematiku úpravy okolností vylučující protiprávnost v přestupkovém zákoně. První kapitola upravuje základní pojmy, které jsou důležité pro pochopení celé problematiky této diplomové práce. Druhá až šestá kapitola se zaměřují na jednotlivé okolnosti vylučující protiprávnost. Struktura všech těchto kapitol je koncipovaná na obdobném principu. Vždy analyzují jak je daná okolnost vylučující protiprávnost pojata v přestupkovém zákoně. Dále jsou pak vymezeny jednotlivé podmínky, které musí být u konkrétního institutu splněny. Po vymezení podmínek je uvedena judikatura příslušná ke konkrétní okolnosti. Příložená judikatura je velmi důležitá pro každou kapitolu, neboť bez ní by nebylo možné si vytvořit ucelený obrázek o dané okolnosti. V případě okolností, kterými jsou svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně, jsem využil i judikaturu trestních soudů, neboť tyto instituty nebývají v praxi často využívány. Vzhledem k tomu, že výše zmíněné okolnosti byly do přestupkového práva zakotveny po vzoru práva trestního, jsem toho názoru, že použitá trestní judikatura je využitelná i pro oblast přestupků. Poslední kapitola upravuje vliv okolností vylučující protiprávnost na průběh a ukončení řízení o přestupku. Hlavním cílem této části je analyzovat situaci, kdy nedojde k celkovému naplnění podmínek konkrétní okolnosti, jelikož i v takovém případě mohou značně ovlivnit průběh řízení. Poslední částí je závěr.

Mezi hlavní zdroje informací patří především zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a předchozí právní úprava přestupků, tedy zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Pro lepší výklad některých ustanovení a pochopení záměru zákonodárce jsem využil i důvodovou zprávu k zákonu o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Mezi stěžejní prameny, které jsem při psaní této diplomové práce využil, patří odborná literatura a komentáře. Dalším důležitým zdrojem informací byla judikatura. V neposlední řadě jsem využil i některé příspěvky z odborných článků týkající se okolností vylučující protiprávnost ve správním trestání.

1. Okolnosti vylučující protiprávnost

O institutu okolností vylučující protiprávnost nenacházíme žádnou zmínku ve starší literatuře z oblasti správního práva trestního, větší pozornost jim začala být věnována až v 90. letech minulého století. Důvodem, proč se tak stalo, byly jednak stále vyšší pokuty za některé správní delikty, ale i důsledky jiných sankcí.³

Pouze zákon o přestupcích obsahoval katalog okolností vylučující protiprávnost jako je nutná obrana, krajní nouze a jednání na příkaz. Bylo však běžné, že se uznávaly *per analogiam* i další okolnosti obsažené například v trestním zákoníku, nebo bylo odkazováno na obecné právní zásady.⁴ Do nové právní úpravy přestupků ovšem přibyly i nové okolnosti.

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou okolnosti, „*kteřé způsobují, že jednání, které se svými rysy podobá správnímu deliktu, není protiprávní, a není tedy ani deliktem.*“⁵ Pro lepší pochopení této právní entity si je nutno dále vymezit pojmy správní delikt a protiprávnost.

1.1 Správní delikt

Pro pochopení celé problematiky této práce je velmi důležité definovat pojem správní delikt. Správní delikt se v pozitivním právu vyskytuje velmi často, přesto nikde nenalezneme jeho legální definici. Nauka správního práva jej používá jako souborný pojem, který zahrnuje jednotlivé druhy správních deliktů. Obecné vymezení tohoto pojmu je výsledkem analytické a komparatistické činnosti právní nauky. Ta považuje správní delikt za „*Protiprávní jednání fyzické nebo právnické osoby, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně, které je postižitelné sankcí uloženou orgánem veřejné zprávy na základě zákona.*“⁶ Nejvyšší správní soud se s definicí právní nauky prakticky ztotožnil a nad její rámec konstatoval, že „*správní delikt je vybudován na objektivním principu, tj. bez ohledu na zavinění.*“⁷ Dále je možné si všimnout, že například Pavel Mates ve své publikaci *Základy správního práva trestního* uvádí: „*Vcelku výjimečně by nemuselo být*

³ MATES, Pavel. Okolnosti vylučující protiprávnost ve správním trestání. *Trestněprávní revue*. 2012, č. 6, s. 143-145.

⁴ Tamtéž.

⁵ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. *Academia iuris* (C. H. Beck), s. 299.

⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 201.

⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 12. 2005, sp. zn. 4 As 49/2004-74.

požadováno protiprávní jednání, ale pouze protiprávní stav, který je někomu přičítán k odpovědnosti.“⁸

Literatura uvádí pojmové znaky správního deliktu, díky kterým je možné správní delikt identifikovat. Za pojmové znaky správního deliktu lze označit:

- 1) protiprávnost, což nám říká, zda jednání je v rozporu s právem,
- 2) škodlivost, která značí nebezpečnost takového jednání pro společnost,
- 3) zákonné vyjádření skutkové podstaty, bez které by dle zásady *nullum crimen sine lege* nemohl být správní delikt deliktem,
- 4) objekt, což je právem chráněný zájem,
- 5) objektivní stránku, která záleží na jednání či opomenutí a ve výjimečných případech může spočívat i v pouhém vzniku protiprávního stavu,
- 6) subjekt, který za delikt zodpovídá,
- 7) subjektivní stránku, kdy mluvíme o zavinění, nicméně nejedná se o univerzální pojmový znak, jelikož zavinění se u řady správních deliktů vůbec nezkoumá a hovoří se tedy o tzv. objektivní odpovědnosti,
- 8) trestnost, kdy zákon se spácháním deliktu spojuje hrozbou sankce,
- 9) zákonné zmocnění k uplatnění odpovědnosti v rámci veřejné správy.⁹

Vzhledem k tomu, že současná právní úprava obsahuje početnou a různorodou skupinu správních deliktů, lze je dělit i podle různých kritérií:

- 1) podle subjektů, zda je pachatelem osoba fyzická, nebo právnická,
- 2) podle postavení subjektu, tedy jestli může být subjektem kdokoliv, nebo speciálně určený subjekt,
- 3) podle znaků zavinění, zda jde o subjektivní, nebo objektivní odpovědnost,
- 4) podle charakteru porušených povinností, zda je porušena hmotněprávní, nebo procesně právní odpovědnost,
- 5) podle účelu a zaměření sankce, tedy jestli je účelem pachatele potrestat, nebo ho donutit ke splnění povinnosti.¹⁰

⁸ MATES, Pavel. Základy správního práva trestního. 7., přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 33.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice, s. 249.

Dle pozitivního práva je možné správní delikty dělit na skupiny, a to na přestupky, správní disciplinární delikty a správní pořádkové delikty.

V zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále jen “přestupkový zákon“) lze nalézt definici přestupku v § 5: „*Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.*“¹¹

Správní disciplinární delikt se od přestupku zásadně liší subjektem deliktu, objektem deliktu a správním orgánem, který o disciplinárních deliktech rozhoduje. Správní disciplinární delikt je tedy protiprávním činem fyzické osoby, jenž je ve zvláštním právním vztahu k určité instituci. Z tohoto služebního, zaměstnaneckého, respektive členského vztahu vyplývají dané osobě zvláštní práva a povinnosti.¹²

V neposlední řadě je třeba odlišit správní pořádkové delikty. Tento typ deliktů je typický tím, že dochází k porušení nebo nesplnění procesní povinnosti, za což je ukládána pořádková pokuta, čímž správní orgán nutí povinnou osobu ke splnění povinnosti.

Aby bylo možné o spáchání či nespáchání správního deliktu rozhodnout, je potřeba, aby zde existoval pachatel, který ponese správněprávní odpovědnost. Tato odpovědnost představuje druh zvláštní právní odpovědnosti, jejíž specifika spočívají v tom, že je realizována správními orgány a aplikovaná především na podmínky a potřeby veřejné správy. Z toho vyplývá, že uplatněním této odpovědnosti dojde k narušení společenských vztahů, které chrání normy správního práva. Vznik správněprávní odpovědnosti pak vyvolává povinnost sekundární, kterou je strpět a snést sankci, přičemž tato nastává v důsledku porušení povinnosti primární. Tudíž základ správněprávní odpovědnosti představuje protiprávní jednání subjektů práva, za které je možné uložit

¹¹ Ustanovení § 5 přestupkového zákona.

¹² HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Academia iuris (C. H. Beck), s. 321-320.

správněprávní sankci. Takovéto jednání subjektů práva je správním deliktem. Správněprávní odpovědnost je tedy odpovědnost za správní delikty.¹³

1.2 Protiprávnost

Protiprávnost, jako obligatorní pojmový znak, je všem správním deliktům společný. „*Protiprávnost činu znamená, že je v rozporu s právem, je porušena nebo nesplněna právní povinnost stanovená v zákoně nebo uložena na jeho základě.*“¹⁴ Rozpor s právem může nastat nesplněním právní povinnosti plynoucí ze zákona, nebo jiného obecně závazného předpisu, nebo i porušením povinnosti, která je uložena na základě zákona. Z hlediska zásady *Nullum crimen sine lege* je ovšem důležité rozlišit, v jakém pramenu práva se nachází skutková podstata a forma, ve které je konkretizována povinnost porušená nebo ohrožená deliktem. Tato zásada není dotčena, když je porušená povinnost stanovena právním předpisem nižší právní síly než zákonem, jestliže zároveň existuje zákon obsahující skutkovou podstatu, která se týká předmětné právní povinnosti.¹⁵ Tuto právní povinnost lze vyjádřit dvěma způsoby. Za prvé může být vyjádřena explicitně, tedy pozitivní dikcí, nezávisle na normativním vyjádření skutkové podstaty správního deliktu, a k tomu pak existuje stanovená sankční norma, která odkazuje na danou povinnost. A za druhé může být povinnost vyjádřena negativní dikcí, a to až přímo v dané sankční normě.¹⁶

Protiprávní jednání je tedy jednáním nedovoleným. Pokud ovšem chybí pojmový znak protiprávnosti, nelze odpovědnost za takové jednání vyvozovat, ačkoliv se formálně podobá správnímu deliktu. Správním deliktem je totiž pouze jednání, které je protiprávní.¹⁷ Nicméně mohou být stanovené okolnosti zapříčínující, že jednání, jež se podobá deliktu, není protiprávní, tedy není ani deliktem. Tyto skutečnosti se nazývají okolnosti vylučující protiprávnost a blíže si je vysvětlíme v další podkapitole.

¹³ PRŮCHA, Petr. K pojetí správněprávní odpovědnosti a správního trestání. Jedná se o příspěvek, který byl přednesen na Seminári k novému zákonu o přestupcích, pořádaném Ministerstvem vnitra dne 19. 9. 2013 v Benešově.

¹⁴ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 96.

¹⁵ HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Academia iuris (C. H. Beck), s. 298 - 299.

¹⁶ MATES, Pavel. Základy správního práva trestního. 7., přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 33.

¹⁷ HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Academia iuris (C. H. Beck), s. 299.

V neposlední řadě je důležité zmínit vztah mezi protiprávností a společenskou škodlivostí, jakožto materiálním znakem. Tento vztah lze popsat tak, že společenská škodlivost předchází protiprávnost, jelikož existuje nezávisle na právní úpravě a zároveň je důvodem, proč zákon čin zakazuje. Tedy ne všechna škodlivá jednání pro společnost jsou protiprávní, ale protiprávní jednání jsou určitou mírou společensky škodlivá.¹⁸

1.3 Okolnosti vylučující protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou okolnosti, „*kteřé způsobí, že jednání, jenž se svými rysy podobá správnímu deliktu, není protiprávní, a není tedy ani deliktem.*“¹⁹ Pokud jsou okolnosti dány před nebo při jednání, tak odpovědností právní vztah vůbec nevznikne, mají tedy účinky *ex tunc*. Od toho je třeba odlišit situaci, kdy byla skutková podstata naplněna, ale následně nastanou okolnosti, které zapříčiňují zánik trestnosti, v důsledku čehož nelze delikt projednat. Tyto důvody však musí nastat dříve, než bude o deliktu pravomocně rozhodnuto. Obecně mezi důvody zániku odpovědnosti za správní delikt je možné řadit uplynutí doby, smrt, respektive zánik odpovědné osoby, udělení amnestie, účinnou lítost a u úprav založených na materiálním pojetí deliktu též zánik společenské škodlivosti.²⁰ Od okolnosti vylučující protiprávnost musíme nadále odlišit též institut zániku výkonu správního trestu. Ten se od předchozího liší tím, že důvodem zániku jsou okolnosti, které nastaly po nabytí právní moci rozhodnutí, kterým byl správní trest uložen. Co se týče aplikace institutu okolností vylučující protiprávnost, Nejvyšší správní soud konstatoval, že k tomuto institutu musí správní orgán, rozhodující o uložení správního trestu za přestupek přihlížet z úřední povinnosti. Ačkoliv zákon upravující skutkovou podstatu přestupku výslovně okolnosti vylučující protiprávnost neupravuje, nevylučuje to jejich aplikaci.²¹ Okolnosti vylučující protiprávnost se vztahují jak na jednání fyzické osoby, není-li to ovšem vyloučeno z povahy věci, tak i na jednání právnické osoby a podnikající fyzické osoby.²² „*Okolnosti vylučující protiprávnost*

¹⁸ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 96 – 97.

¹⁹ HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Academia iuris (C. H. Beck), s. 299.

²⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 367.

²¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 8 As 17/2007-135.

²² JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 188.

*představují určitý způsob řešení konfliktu zájmů, z nichž pouze jeden může být preferován nebo zachráněn.*²³

Právní předpisy, které upravují správní delikty, buď již samy obsahují okolnosti vylučující protiprávnost, jako tomu je u přestupkového zákona, nebo lze jejich uplatnění dovodit pomocí vykladu určitých ustanovení zvláštního zákona, popřípadě jejich použití vyplývá obecně z právních principů.²⁴ Zde lze spatřovat konsens mezi právní naukou a aplikací práva prostřednictvím Nejvyššího správního soudu.

Institut okolností vylučující protiprávnost se uplatňuje na všechny správní delikty, nicméně tato práce je zaměřena především na oblast přestupků. Současný přestupkový zákon, stejně jako předchozí právní úprava, tedy zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, řadí mezi okolnosti vylučující protiprávnost krajní nouzi a nutnou obranu. Nový přestupkový zákon nicméně rozšířil katalog okolností vylučujících protiprávnost, kdy mezi ně řadí i další okolnosti, kterými jsou například svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Zákodárce to učinil proto, aby nedocházelo k pochybnostem, jestli lze úpravu těchto okolností trestního zákoníku použít na přestupky analogicky.²⁵ Současný přestupkový zákon tak ve své páté hlavě stanovuje okolnosti zapříčínující to, že jednání, které vykazuje znaky přestupku, není protiprávní, a tudíž není ani přestupkem. Oproti předchozí úpravě přestupků je možné si všimnout, že v novém přestupkovém zákoně dochází nejen k rozšíření, ale i ke změně katalogu okolností vylučujících protiprávnost. Nicméně stále se jedná pouze o výčet demonstrativní, jelikož důvodem vylučující odpovědnost, mohou být též okolnosti, jež nejsou uvedeny v přestupkovém zákoně. Důvodová zpráva nového přestupkového zákona říká, *„že okolnosti, které jsou poměrně jasně vymezeny právní naukou, popřípadě které obecně vyplývají z právních principů nebo z ustanovení jiných zákonů, anebo z definice přestupku, jako například plnění zákonné povinnosti, rozkazu, příkazu, výkon práva, výkon povolání a výkon dovolené činnosti, nejsou*

²³ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 165.

²⁴ HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Academia iuris (C. H. Beck), s. 299.

²⁵ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 188.

v navrhované právní úpravě výslovně uváděny.²⁶ Pojmy, jako jsou výkon práva a plnění zákonné povinnosti, představují celý soubor okolností vylučující protiprávnost. Společné je pro ně to, že jde o výkon dovolených, nebo dokonce příkázaných jednání. Pokud je zákonem nebo na základě zákona stanovena určitá povinnost nebo je založené určité právo, pak je jejich výkon dovoleným jednáním. Do této skupiny okolností vylučující protiprávnost lze zařadit výkon povolání nebo zaměstnání a plnění závazného příkazu nebo rozkazu. Předpokladem ovšem je, že půjde o jejich řádný výkon, že budou dodrženy podmínky jejich provádění a nebudou překročeny stanovené meze.²⁷ V současné právní úpravě tak lze spatřit, že zákonodárce chtěl odstranit pochybnosti, které panovaly ohledně úpravy institutu okolností vylučující protiprávnost, a jejich katalog rozšířil. Otázkou nicméně zůstává, zda bylo potřeba některé okolnosti upravovat, neboť v praxi nejsou příliš často využívány. Příkladem může být například oprávněné použití zbraně nebo přípustné riziko, což jsou velmi specifické okolnosti a dle mého názoru by stačilo jejich aplikování na základě judikované analogie, kterou ostatně uznává i odborná veřejnost.²⁸

Všechny okolnosti vylučující protiprávnost, které obsahuje platná právní úprava, mají rovnocenné postavení, tudíž jejich existence vyvolává stejné právní důsledky. Pokud by nastal případ, kdy by se nakumulovalo více okolností, tak pro vyloučení protiprávnosti, a tím pádem i odpovědnosti, stačí pouze jedna z nich. Velmi důležitou zásadou pro jednání o přestupku je presumpce nevin, ze které vyplývá zásada *in dubio pro reo*, která se uplatňuje i u okolností vylučující protiprávnost. Jestliže se tedy nepodaří dostatečně prokázat, že osoba nejednala za okolnosti vylučující protiprávnost, tak je třeba rozhodnout ve prospěch obviněného. Je tedy jinak nutné prokázat, že nebyly splněny podmínky pro užití okolností vylučujících protiprávnost.²⁹

²⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, kterým se ruší zákon č. 200/1990., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, VII. volební období, Sněmovní tisk č. 555 (dále jen „důvodová zpráva k přestupkovému zákonu“).

²⁷ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 356.

²⁸ Tamtéž s. 354 – 355.

²⁹ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 166.

Tato právní entita se týká přestupku jako takového a pro její užití není rozhodné, zda je v konkrétním případě odpovědnost za přestupek koncipována jako odpovědnost za zavinění nebo odpovědnost objektivní.³⁰

V neposlední řadě je důležité zmínit, že okolností vylučující protiprávnost není jednání v dobré víře, to však může způsobit absenci zavinění v jednání pachatele. Absence zavinění následně může mít vliv na stanovení výše uloženého správního trestu.³¹

³⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 166.

³¹ MATES, Pavel. Základy správního práva trestního. 7., přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 75.

2. Krajní nouze

Zákonnou definici pojmu krajní nouze jako okolnosti vylučující protiprávnost v p r pad  p restupk  je mon  najít v ustanovení č 24 p restupkov ho zákona, kter  n m definuje krajní nouzi takto: „*Čin jinak trestn  jako p restupek není p restupkem, jestliže jím někdo odvrací nebezpečí p r mo hrozící zájmu chráněnému zákonem. Nejde o krajní nouzi, jestliže toto nebezpečí bylo možno za dan ch okolností odvr t t jinak nebo následek tímto odvr cen m zp soben  je z rejm  stejn  z van  nebo ještě z van ji než ten, který hrozil, anebo byl-li ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.*“³² Krajní nouze je považována za nejobecn ji institut v rámci okolností vylučujících protiprávnost.³³ Nejvyši spr vn  soud k otázce krajní nouze konstatoval, „e krajní nouze je stav nebezpečí pro dva zákonem chr n n  zájmy, kdy je mon  chránit jeden z těchto zájmů jen t m, že se porui nebo ohrozí zájem druh . St retnut  zájmů spočívá v tom, že jednomu zájmu hrozí porucha, kter  může být odvrácena pouze poruchou druhého zájmu. Podmínky krajní nouze jsou vázány p r sn mi omezen mi. Smyslem krajní nouze je ochrana v znamn jiho zájmu obětováním zájmu m n  významného. P r  kolizi rovnocenných zájmů je třeba zdržet se jednání odvracej c ho nebezpečí.“³⁴ Ustanovení krajní nouze je subsidi rn  k nutn  obraně, rozdíl od ní je ale v tom, že zde dochází ke st retu dvou zájmů chráněných zákonem, kdy pro záchranu jednoho zájmu je nutno obětovat zájem jin . P r  tomto st retu zájmů platí pravidlo proporcionality, kdy nelze v zájmu zachování jedn  věci zničit v c obdobnou nebo stejnou.³⁵

V krajní nouzi může jednat kdokoliv, nicméně aby se jednalo o tento institut, musí být splněny následující zákonné podmínky:

1. *Jedna ze základních podmínek krajní nouze je existence nebezpečí.* Nebezpečím rozumíme stav hrozící poruchou některému zájmu chráněného zákonem.³⁶ Ostatn  totéž co literatura konstatoval i Nejvyši

³² Ustanovení č 24 p restupkov ho zákona.

³³ P RICHYSTATOV , Lenka. Krajní nouze jako okolnost vylučující protiprávnost u p restupk . [online]. epravo.cz, 10. z r  2015 [cit. 11.  nora. 2021]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/krajni-nouzejako-okolnost-vylucujici-protipravnost-u-prestupku-98771.html>.

³⁴ Rozsudek Nejvyšiho správního soudu ze dne 3. 9. 2010, sp. zn. 2 A 15/2010 – 77.

³⁵ FIALA, Zdeněk, Kateřina FRUMAROVÁ, Eva HORZINKOVÁ a Martin ŠKUREK. Správní právo trestn . Praha: Leges, 2017. Student (Leges), s. 94.

³⁶ P R ŠKOV , Helena. Nov  p restupkov  právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 167.

správní soud, který vymezil pojem nebezpečí takto: „*Pojem nebezpečí je zde přitom třeba chápat širěji než pojem útoku. Nebezpečí je stav hrozící poruchou, který může být vyvolán různě.*“³⁷ Důvody vzniku nebezpečí mohou být přírodní síly – zde lze hovořit o povodni, vichřici nebo zemětřesení, dále zvířata (např. divoká zvířata ve volné přírodě, nikoli zvíře poštvané člověkem), věci jako porucha zařízení nebo špatně zabrzděné vozidlo, biologické a fyziologické procesy, ale i samotné jednání člověka, nejde-li o útok, proti kterému by byla přípustná nutná obrana.³⁸

2. *Nebezpečí směřuje proti zájmu, který je chráněný zákonem.* Může se jednat jak o zájmy individuální, to znamená zájmy fyzických a právnických osob, tak skupinové i zájmy společnosti a státu. Ohroženy mohou být zájmy nejen vlastní, ale i cizí, tudíž se připouští i pomoc někomu jinému. Pojem zájem chráněný zákonem je nutno rozumět zájem, který je chráněný jakýmkoliv zákonem, nikoli pouze konkrétním zákonem.³⁹ Jak jsem již výše zmiňoval, u krajní nouze dochází vždy ke kolizi dvou zájmů, kdy jeden z nich je obětován pro ochranu zájmu druhého.
3. *Nebezpečí musí hrozit přímo, bezprostředně.* Za přímo hrozící nebezpečí se považuje stav, kdy vývoj událostí rychle spěje k poruše nebo pokud je tento vývoj přerušen, nepokračuje, ale jsou splněny podmínky potřebné k tomu, aby porucha, která hrozí, nastala, třebaže k uskutečnění zbývajících podmínky či podmínek postačí náhoda, jenž může kdykoliv bezprostředně a s velkou pravděpodobností nastat.⁴⁰ Nejvyšší správní soud k tomuto uvedl, že nejde o jednání v krajní nouzi, pokud k jednání došlo v době, kdy již reálné nebezpečí pominulo, nebo když nebezpečí zájmu chráněného zákonem ještě přímo nenastalo. Sporná by mohla být otázka toho, zda nebezpečí musí být skutečné, nebo zda může jít o domnělé nebezpečí. V tomto se Nejvyšší správní soud přiklonil k názoru, že pro vznik stavu krajní nouze je potřeba skutečné, reálné nebezpečí, které hrozí přímo nebo trvá v čase i prostoru, nikoliv jen v představě osoby, která jej

³⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 7 As 17/2005-98.

³⁸ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 167.

³⁹ Tamtéž s. 168.

⁴⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 168.

odvrací. Pokud tedy nebezpečí reálně neexistuje, nejedná se o čin spáchaný při odvracení nebezpečí, nevzniká tedy ani jednání v krajní nouzi. Odstraňování domnělého nebezpečí, při němž dochází k porušení zájmu jiných osob, je společensky škodlivé a nežádoucí.⁴¹

Jako příklad hypotetického nebezpečí lze uvést případ, kterým se zabýval Nejvyšší správní soud. Stěžovatel v úseku, kde je nejvyšší povolená rychlost 50 km/hod, jel rychlostí 74 km/hod. Hlídka Policie ČR stěžovatele zastavila na autobusové zastávce u obce. Při kontrole se stěžovatel podrobil dechové zkoušce, kdy mu přístroj naměřil hodnotu 0,26 promile alkoholu. Na výzvu policisty se stěžovatel odmítl podrobit lékařskému vyšetření s odběrem krve nebo moči. Následně pak stěžovatel v žalobě namítal, že nechtěl nechávat opuštěné vozidlo na odlehlém místě v nočních hodinách, neboť, dle jeho názoru, by mu tím hrozila újma na majetku, která by převyšovala újmu, jež vznikla odmítnutím lékařského ošetření. Stěžovatel v tomto spatřoval krajní nouzi. Nejvyšší správní soud nicméně konstatoval, že krajní nouzi účastníka nelze spatřovat v tom, že pokud by za účelem odběru krve či moči nechal stát opuštěné vozidlo na odlehlém místě v nočních hodinách, hrozila by mu kvalifikovaně ve smyslu krajní nouze újma na majetku, která by mohla překročit újmu, jež vznikla odmítnutím lékařského vyšetření. Nebezpečí odcizení nebo poškození osobního automobilu totiž uvedenému účastníku řízení nehrozilo přímo, skutečně a bezprostředně, ale pouze hypoteticky, stejně jako v případě parkování, např. na frekventovaném místě ve městě. Nebezpečí odcizení či poškození osobního automobilu proto nebylo skutečné a bezprostřední a jen okolnost případného stání vozidla na odlehlém místě v nočních hodinách není v tomto případě právně relevantní z hlediska krajní nouze. Pro vznik krajní nouze proto musí vždy existovat nějaká konkrétní skutečnost vyvolávající přímo a bezprostředně hrozící nebezpečí. Toto nelze chápat ve smyslu jakékoliv hypotetické hrozby, která sice může, ale také nemusí nastat.⁴²

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 6. 2011, sp. zn. 5 As 10/2011-111.

⁴² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 7 As 17/2005-98.

4. *Subsidiarita*. Podmínkou krajní nouze je zásada subsidiarity, která bude splněna, jestliže za daných okolností nelze nebezpečí odvrátit jinak.⁴³ Mělo by tedy dojít k upřednostnění takového jednání, které neporušuje chráněný zájem. S tím ostatně počítá i zákon o přestupcích. Tato podmínka musí být zkoumána vždy u konkrétního každého případu zvlášť.⁴⁴ Zásada subsidiarity, jakožto podmínka jednání v krajní nouzi, se nevztahuje jen na konflikt samotný, nýbrž i na to, co takovému konfliktu předcházelo.

Jako příklad nesplnění zásady subsidiarity je možné uvést případ, který řešil Nejvyšší správní soud. Stěžovatel, pracovník bezpečností agentury, obdržel dne 29. ledna 2016 od operátora pultu centralizované ochrany informací o signalizaci stavu tísňe střeženého objektu – restaurace. Před otevírací dobou se snažil do objektu vniknout podnapilý muž, který měl u sebe nůž. Obsluha restaurace proto dvakrát stiskla tlačítko tísň, aby přivolala pracovníka bezpečností služby. Stěžovatel tedy vyrazil na cestu vozidlem, kterým při jízdě překročil rychlost o 30 km/hod a byl zastaven hlídkou Policie ČR. Stěžovatel to ospravedlňoval tím, že jel zabránit nebezpečí hrozícímu objektu. Nejvyšší správní soud konstatoval, že v tomto případě se o krajní nouzi nejednalo, jelikož není naplněna podmínka subsidiarity. Stěžovatel ani nikdo jiný se nepokusil kontaktovat Policii ČR, která má oddělení přímo v daném městě. Chránit před kriminalitou a násilím je totiž primárním úkolem Policie ČR. Stěžovatel sice argumentoval tím, že v daném městě je jen malé oddělení k zajištění bezprostředního zásahu, nicméně pro Nejvyšší správní soud bylo klíčové, že nikdo z bezpečností agentury ani nikdo z restaurace se ani nepokusil kontaktovat policii.⁴⁵ Přestože je zjevné, že stěžovatel jednal v dobrém úmyslu, když chtěl pomoci personálu restaurace, nejde o okolnost vylučující protiprávnost, jelikož odvrácení krajní nouze v restauraci bylo primárně úkolem Policie ČR. Tu však v tomto případě nikdo nekontaktoval.

⁴³ FIALA, Zdeněk, Kateřina FRUMAROVÁ, Eva HORZINKOVÁ a Martin ŠKUREK. Správní právo trestní. Praha: Leges, 2017. Student (Leges), s. 94.

⁴⁴ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 193.

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2017, sp. zn. 10 As 261/2017-41.

Dalším příkladem nesplnění zásady subsidiarity je případ, který taktéž rozhodoval Nejvyšší správní soud. Stěžovatel vzal svou družku do nemocnice, neboť se její zdravotní stav natolik zhoršil, že vyžadoval odbornou lékařskou pomoc. Stěžovatel, jenž řídil motorové vozidlo i přes požití alkoholických nápojů, překročil nejvyšší povolenou rychlost. Následně argumentoval tím, že jeho družka trpí psychickou poruchou a s nikým jiným než s ním by nejela. Nejvyšší správní soud k tomuto uvedl, že stěžovatel mohl odvrátit nebezpečí i jinak, než překročením nejvyšší povolené rychlosti a odmítnutím lékařského vyšetření po výzvě policisty. Přivoláním záchranné zdravotnické služby by se stěžovatel nepochybně domohl včasné a kvalifikované lékařské pomoci, přičemž by neuvedl v nebezpečí ostatní účastníky silničního provozu překročením povolené rychlosti a řízením pod vlivem alkoholu. Stěžovatel se mohl stejně dobře obrátit na některého ze známých nebo příbuzných.⁴⁶ I zde je možné si všimnout, že stěžovatel mohl zareagovat jinak, tedy odvrátit nebezpečí jiným způsobem. Nejenom, že by se pak nedopustil přestupku, ale zároveň by neohrozil své okolí. Ani v tomto případě se tedy nedá mluvit o jednání v krajní nouzi.

5. *Proporcionalita.* Podmínka proporcionality vyjadřuje, že následek nesmí být zřejmě stejně závažný nebo závažnější než ten, který hrozil. Slovem „zřejmě“ je vyjádřeno, že posuzování hrozícího následku je subjektivní záležitostí osoby jednající v krajní nouzi podle okolností, jak se jí stav jevil v době jednání.⁴⁷ Je tedy zřejmé, že z hlediska podmínky proporcionality je nutné takovýto následek posuzovat v každém konkrétním případě zvlášť, a to z individuálního úsudku jednající osoby.⁴⁸
6. *V krajní nouzi nemůže jednat osoba, která je povinna nebezpečí snášet.* Povinnost snášet nebezpečí a zasahovat proti němu ukládají určitým kategoriím osob zvláštní zákony. Jsou to například policisté, lékaři, vojáci, hasiči, zdravotničtí pracovníci apod. Tyto osoby se nemohou svojí povinností zprostit poukazem na vlastní nebezpečí, leda by to bylo

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 5 As 97/2008-73.

⁴⁷ FIALA, Zdeněk, Kateřina FRUMAROVÁ, Eva HORZINKOVÁ a Martin ŠKUREK. Správní právo trestní. Praha: Leges, 2017. Student (Leges), s. 94.

⁴⁸ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 193.

odůvodněno konkrétní situací, například pokud hasič nemá dostatečné vybavení na hašení požáru.⁴⁹ Jedná se o podmínku, která byla sice nově vsazena do přestupkového práva, nicméně byla zohledňována i v předchozí rozhodovací praxi.

Správní orgán musí zkoumat kumulativní splnění podmínek krajní nouze, jelikož absence jen jedné z nich by znamenala, že se nebude jednat o jednání v krajní nouzi. Pokud by tedy nebyla splněna jedna z výše zmíněných podmínek, bude se jednat o případ excesu z krajní nouze. Excesem neboli vybočením, rozumí odborná literatura případy, kdy nebezpečí ještě přímo nehrozilo nebo již ustálo, nebezpečí bylo možné odvrátit jinak, následek byl zřejmě stejně závažný nebo závažnější, než ten který hrozil, nebo zde byla povinnost nebezpečí snášet.⁵⁰

V rozhodovací praxi správních orgánů a judikatuře správních soudů je možné se s institutem krajní nouze setkat poměrně často. Nicméně jak si ale lze povšimnout, mnohdy tento institut bývá zneužíván k ospravedlnění protiprávního jednání. Příkladem může být rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, kdy stěžovatel vezl svého vážně nemocného psa na ošetření k veterináři. Během jízdy však překročil nejvyšší povolenou rychlost a byl zastaven hlídkou Policie ČR. Stěžovatel argumentoval tím, že pokud by zvíře nedovezl k veterináři včas, mohlo to mít pro zvíře vážné následky. Na otázku policisty, proč míří z města pryč, místo toho, aby navštívil místní veterinární ambulanci, odpověděl, že jako vlastník zvířete si může vybrat, kde nechá psa ošetřit. Na výběr místa ošetření pro svého psa má stěžovatel jistě nárok, nicméně pokud se odvolává na okolnost vylučující protiprávnost, konkrétně na krajní nouzi, má tento výběr určité meze. Stěžovatel se měl pokusit odvrátit nebezpečí jinak, například zkusit vyhledat nejbližší veterinární ambulanci, kde by psa odborně vyšetřili. Pokud by totiž stěžovatel vezl svého psa na ošetření domů na Slovensko, dalo by se předpokládat, že stav zvířete není tak vážný, tudíž by nemohla situace vyvolat stav okolnosti vylučující protiprávnost. Stěžovatel se měl snažit hrozící nebezpečí odvrátit jinak, a to využít nejbližší ambulanci, která se nacházela přímo ve

⁴⁹ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 193.

⁵⁰ FIALA, Zdeněk, Kateřina FRUMAROVÁ, Eva HORZINKOVÁ a Martin ŠKUREK. Správní právo trestní. Praha: Leges, 2017. Student (Leges), s. 94.

městě.⁵¹ Z celého případu je navíc zjevné, že stěžovatel zde zneužil okolnost vylučující protiprávnost. Krajiní nouzi použil jako výmluvu, aby se vyhnul odpovědnosti za spáchaný dopravní přešůpek, který spočíval v porušení nejvyšší povolené rychlosti. Je možné zde shledat nesplnění podmínky subsidiarity, jelikož stěžovatel mohl nebezpečí odvrátit i jinak. Dále již není nutné se zabývat podmínkou proporcionality, neboť tato musí být splněna kumulativně se subsidiaritou.

V praxi ovšem existují i případy, kdy argumentace krajiní nouzi je důvodná. Příkladem oprávněné argumentace krajiní nouzi je rozhodnutí Nejvyššího správního soudu pojednávající o případu, kdy se stěžovatel, jako řidič vozidla bezpečností agentury, dopustil přešůpku tím, že při jízdě k ohlášenému případu překročil nejvyšší povolenou rychlost. Stěžovatel v úseku, kde byla nejvyšší povolená rychlost 70 km/h, jel rychlostí 83,5 km/h. Naplnění proporcionality spatřoval v tom, že nebylo správními orgány prokázáno, zda kohokoliv svoji zrychlenou jízdou ohrozil, neboť nebylo vyvráceno jeho tvrzení, že v daný moment se v tunelu nepohybovalo žádné vozidlo. Městský soud ve svém rozhodnutí, které stěžovatel napadl včas podanou kasační stížností, konstatoval, že se nejednalo o případ krajiní nouze, neboť v případě bezpečnostní agentury neodvrací osoba, jenž se dopouští přešůpku, na ni směřující přímo hrozící útok na zákonem chráněný zájem. S tímto názorem městského soudu se Nejvyšší správní soud neztotožnil, jelikož ustanovení o krajiní nouzi nehovoří o tom, že v krajiní nouzi musí být odvrácen útok, který směřuje přímo proti osobě, který by svým jednáním spáchala přešůpek. Nejvyšší správní soud konstatoval, že účelem krajiní nouze je poskytnout lidem možnost k ochraně nejen zájmů vlastních, ale i jiných osob, či zájmů státu, a že k činu v krajiní nouzi je oprávněn i ten, jehož zájmy nejsou v konkrétním případě ohroženy. Nejvyšší správní soud se nicméně neztotožnil s názorem stěžovatele, že krajiní nouzi je překročení rychlosti stěžovatelem při odvrácení nebezpečí pro život a zdraví ohlašovatele případu, pokud má bezpečnostní agentura hlášený případ napadení majetku či osob. Jelikož otázka, zda na jednání řidiče bezpečnostní agentury dopouštějícího se překročení nejvyšší povolené rychlosti při výjezdu k hlášenému případu napadení osob či majetku dopadá ustanovení o krajiní nouzi, nemůže být posuzována obecně, ale v každém jednotlivém případě musí být posuzována individuálně, zda splňuje

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 5. 2011, sp. zn. 9 As 76/2010-76.

všechny zmíněné podmínky pro jednání v krajní nouzi. Tyto podmínky v posuzované věci naplněny byly.⁵²

Dalším příkladem z praxe je případ, kdy se jednalo o překročení povoleného limitu odběru podzemních vod. Žalobce nepopíral, že odebral více podzemních vod. Nicméně žalobce namítá, že překročil povolený limit odběru pozemních vod v důsledku nepředvídané havárie vodního řádu, a kdyby takto nejednal, došlo by k mnohamilionovým ztrátám na technologickém zařízení s dopadem i na zaměstnance podniku. Jiné řešení situace v úvahu nepřipadalo. Správní orgán, konkrétně Česká inspekce životního prostředí, i přesto uložila žalobci pokutu za správní delikt. Nicméně následná žaloba byla důvodná, kdy Vrchní soud konstatoval, že správním deliktem nemůže být jednání, které se po formální stránce vykazuje znaky skutkové podstaty správního deliktu, ale zároveň není jednáním společensky škodlivým, nebezpečným.⁵³ Z výše uvedeného případu lze vyvodit, že zájem na zaměstnancích a technologickém zařízení převýšil zájem na ochraně regulace odběru vody. Z tohoto vyplývá, že pouhé naplnění formálních znaků správního deliktu ještě nezakládá správněprávní odpovědnost. V rozhodovací praxi správních soudů je možné zaregistrovat, že společenská škodlivost, jakožto materiální znak správního deliktu, hraje velkou roli při aplikaci institutu krajní nouze.

Jak si dle výše zmíněného lze povšimnout a jak konstatoval i Nejvyšší správní soud, tak posuzování otázky aplikace institutu krajní nouze musí být u každého případu posuzováno individuálně.

Krajní nouze je ovšem velmi důležitým institutem v přestupkovém právu. I přes častou snahu pachatelů o zneužití této okolnosti je dobře, že se zákonodárce rozhodl ji ponechat v přestupkovém zákoně, jelikož by zajisté nebylo žádoucí, aby se osoba odvracející nebezpečí pohybovala za hranou zákona. Velmi často dochází k situacím, kdy není splněna podmínka subsidiarity nebo proporcionality, kterou soudy z oblasti správního trestání velmi pečlivě sledují. Tímto je myšlena především snaha odvrátit nebezpečí jinak, například volat o pomoc příslušným složkám. Tyto jsou schopny situaci vyřešit rychleji a efektivněji. Existuje mnoho judikatury, kdy nebyla naplněna podmínka subsidiarity, nicméně soudy vždy

⁵² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. 5 As 72/2009-50.

⁵³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 10. 1998, sp. zn. 5 A 37/96.

postupují tak, že hodnotí konkrétní okolnosti případů, jako například zda v dané situaci existovala možnost kontaktovat nějakou ze složek integrovaného záchranného systému. Z uvedených rozhodnutí je tedy patrné, že soudy krajní nouzi v mnoha případech nejsou ochotny připustit.

Úprava krajní nouze v přestupkovém zákoně je dle mého názoru takto dostatečná, případné otázky zodpověděla během let judikatura. Nicméně i toto ustanovení prošlo změnou, kdy oproti předchozí úpravě současný přestupkový zákon přidal podmínku týkající se povinnosti nebezpečí snášet. Myslím si, že zákonodárce tuto podmínku do ustanovení včlenil správně, neboť upřesnila aplikaci krajní nouze.

3. Nutná obrana

Nutná obrana je další okolnostní vylučující protiprávnost, kterou upravuje přestupkový zákon. Nutná obrana je zvláštním případem krajní nouze, což značí její specialitu k tomuto institutu. Účelem nutné obrany, stejně jako krajní nouze, je ochrana zájmů a hodnot chráněných zákonem. Nutná obrana poskytuje občanům možnost efektivně se bránit v případech, kdy by nemohl orgán veřejné moci zasáhnout včas, a to pouze v mezích zákona.

Institut nutné obrany nám současná právní úprava vymezuje v § 25 odst. 1 přestupkového zákona, který jej definuje takto: „*Čin jinak trestný jako přestupek není přestupkem, jestliže jím někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný zákonem. Nejde o nutnou obranu, byla-li tato obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.*“⁵⁴ Ze zákonné definice lze vnímat, že nutná obrana je institut využívaný k odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem na práve chráněný zájem. Obránce tedy činem, který by byl jinak klasifikován jako přestupek, namířeným proti útočníkovi, odvrací útok na zájmy, jež jsou chráněny jednotlivými zákony. Obránce tedy nejedná v rozporu se zákonem, nýbrž ve shodě s ním, a vlastně nahrazuje zásah orgánu veřejné moci. Což ostatně konstatoval i Nejvyšší správní soud.⁵⁵ Odborná literatura k tomu dodala: „*Nutná obrana je tudíž zvláštním případem kolize zájmů na ochranu různých společenských vztahů. Na jedné straně je to zájem, který byl napaden útokem, na druhé straně je to zájem útočníka, který by byl jinak za normálních okolností chráněn. Při nutné obraně jsou tyto zájmy útočníka obětovány, aby tak byl odvrácen útok. Čin, jímž je odvrácen útok, je oprávněný a proto beztrestný.*“⁵⁶ Velmi důležité proto, aby se jednalo o institut nutné obrany, je požadavek odvrácení skutečně hrozícího útoku. Nejvyšší správní soud vymezil pojem útok jako: „*Jednání člověka, a to z pravidla konání nebo opomenutí, které je úmyslné, protiprávní a nebezpečné pro společnost.*“⁵⁷ Závažnost takového útoku nesmí být jen zcela nepatrná, jelikož by se pak nejednalo o útok ve smyslu přestupkového zákona.

⁵⁴ Ustanovení § 25 přestupkového zákona.

⁵⁵ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony s. 204.

⁵⁶ KUČHTA, Josef. Nutná obrana. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 69.

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. 1 As 1/2008-172.

Nutná obrana je nepřipustná proti bezprostřednímu zásahu, jelikož tento úkon je výkonem pravomoci úřední osoby. Judikatura zdůrazňuje povinnost podrobit se zásahu, nikoli nejprve hodnotit jeho zákonnost.⁵⁸ Příkladem může být nepřipustnost nutné obrany proti zákroku příslušníka Policie České republiky, který je vykonáván v souladu se zákonem. Výjimkou by byla situace, kdy by šlo ze strany úřední osoby o zjevný exces. Například předmětný úkon by vůbec nenáležel do pravomoci úřední osoby nebo by byl zjevně nepřiměřený.⁵⁹

Pro aplikaci institutu nutné obrany, musí být splněny podmínky stanovené zákonnou definicí. Těmito podmínkami jsou:

1. *Vždy se musí jednat o útok.* Z výše zmíněné definice útoku je patrné, že útočníkem může být pouze fyzická osoba. Nicméně není vyloučeno, aby fyzická osoba provedla útok ve prospěch nebo v zájmu právnické osoby, tím by byla nutná obrana vlastně namířena proti právnické osobě.⁶⁰ Problematickou otázkou však je, kdo může být útočníkem. V tomto se přístup judikatury a odborné literatury liší. Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že nutnou obranu nelze použít ani proti útoku fyzické osoby, která v době spáchání přestupku nedovršila patnáctý rok svého věku nebo byla nepřičetná. Proti útoku takovéto osoby se lze bránit jen v rámci krajní nouze. „*Aplikace nutné obrany by byla např. vůči útokům dětí nepřiměřeně přísná a dávala osobám jednajícím v rámci podmínek vylučující protiprávnost nepřiměřeně velký prostor.*“⁶¹ Oproti tomu odborná literatura zastává názor vycházející z objektivního pojetí protiprávnosti, který „*umožňuje, aby byla připuštěna nutná obrana i proti činům jinak trestným, respektive proti činům, které nejsou vůbec trestné. Proto i proti útoku osoby nepřičetné, dítěte nebo osoby jednající ve skutkovém omylu je možno se bránit za podmínek nutné obrany,*“⁶² Je nutno dodat, že pro oblast správněprávní je tato otázka složitější, než pro oblast práva trestního, jelikož nutná obrana, aplikovaná v mezích správního práva, odvrací útok směřující proti zájmu chráněným

⁵⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 06. 01. 1998, sp. zn. I ÚS 263/97.

⁵⁹ HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Academia iuris (C. H. Beck), s. 187-188.

⁶⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 172.

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. 1 As 1/2008-172.

⁶² PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 339.

jakýmkoliv zákonem. Dalším důležitým aspektem je společenská škodlivost, která je u přestupků nižší, než je tomu u trestných činů. I proto se přikláním spíše k názoru Nejvyššího správního soudu, kdy obránce by se měl bránit v rámci krajní nouze.

2. *K činu v nutné obraně je oprávněn kdokoliv*, což znamená, že vedle toho proti komu útok směřuje, je oprávněn také ten, jehož zájmy v konkrétním případě ohroženy nejsou. V takovém případě se jedná o tzv. pomoc v nutné obraně. Odborná literatura k tomuto dodává, že není přípustná nutná obrana proti nutné obraně, což znamená, že se nebude jednat o institut nutné obrany ve chvíli, kdy je útok vyvolán bránící se osobou.⁶³
3. *Útok směřuje proti zájmu chráněnému zákonem*. Jedná se o zájem jednotlivce nebo zájem celospolečenský, který je chráněn jednotlivými zákoníky. Vzhledem k tomu, že skutkové podstaty přestupků nejsou uvedeny jen v přestupkovém zákoně, nýbrž jsou rozprostřeny do jednotlivých zákonů, které potom chrání další zájmy, tak je nutná obrana přípustná proti útoku na jakýkoliv zájem chráněný zákonem.⁶⁴
4. *Útok musí přímo hrozit nebo trvat*. Přestupkový zákon stanovuje pro vznik stavu nutné obrany reálnost a bezprostřednost hrozby. Bezprostředně útok hrozí tehdy, jestliže je zřejmé, že musí v nejbližší době začít porušování chráněných zájmů, tedy útok bude okamžitě a určitě následovat za hrozbou. V případě, že útok bezprostředně nehrozí, nebude nutná obrana přípustná. Trváním útoku rozumíme jeho pokračování, a to až do fáze faktického ukončení. Z toho lze konstatovat, že nutná obrana není tedy přípustná proti útoku, jenž byl úspěšně odvrácen nebo útoku, který byl úspěšný, tedy útočník již dosáhl svého cíle. Nutná obrana není přípustná ani v situaci, kdy útočník dobrovolně upustí od svého jednání. Útok je třeba hodnotit vždy podle konkrétní situace, jelikož může nastat stav, kdy útočník útok přeruší. V takovém případě je třeba rozlišit, jestli jde pouze o přestávku, nebo jestli již další nebezpečí chráněným zájmům nehrozí.⁶⁵

⁶³ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 204.

⁶⁴ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 338.

⁶⁵ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 173.

Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích tuto podmínku ve svém rozhodnutí doplnil. Jednalo se o případ, kdy žalobce zasílal na telefon poškozené vulgární a vyhrožující zprávy. Žalobce namítal, že takto činil z důvodu nutné obrany, jelikož poškozená, která byla jeho partnerkou a s kterou měl nezletilého syna, narušovala společenské vztahy a zájmy a neoprávněně zasahovala do soukromého a rodinného života žalobce se synem. Krajský soud k tomuto konstatoval, že útok, proti němuž se lze bránit v mezích nutné obrany, „*musí mít určité znaky, ke kterým právní teorie řadí reálnou existenci útoku, protiprávnost a nebezpečnost pro společnost, bezprostřední hrozbu nebo trvání a zaměření na zájem chráněný trestním zákonem. Musí se jednat o reálné ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, přičemž toto ohrožení bylo vyvoláno protiprávním jednáním fyzické osoby a je určitou měrou nebezpečné pro společnost. Útok musí skutečně existovat reálně, nikoliv pouze ve fantazii obránce, pokud takový reálný útok chybí a existuje pouze v představě obránce, jedná se o domnělou (putativní) nutnou obranu. Útok musí být protiprávní, protože jen takové jednání ospravedlňuje obranu proti útočníkovi*“.⁶⁶

5. *Přiměřenost obrany.* Přestupkový zákon stanoví, že nutná obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, což je změna oproti předchozí úpravě, jež obsahovala pouze pojem nepřiměřená. Přestupkový zákon pojem způsob útoku nikterak nedefinuje. Odborná literatura k tomuto uvedla, že se jím rozumí, jak jej bránící se osoba vnímá podle vnějších znaků, kterými jsou osoba útočníka i předchozí zkušenosti s ním, jeho vlastnosti, prostředky užití k útoku, místo útoku v okamžiku obrany.⁶⁷ K tomuto Nejvyšší správní soud dodal: „*Přiměřenost nutné obrany znamená tedy především to, že obrana odpovídá povaze a nebezpečnosti útoku. Jde tu o poměr mezi intenzitou útoku a obrany. Nutná obrana musí být natolik intenzivní, aby útok odvrátila, může tedy být i silnější než útok, avšak nesmí být přehnaná. Vedle samotné intenzity útoku je zde ještě jedno hledisko důležité pro hodnocení přiměřenosti*

⁶⁶ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka Pardubice ze dne 4. 5. 2015, sp. zn. 52 Ad 10/2014-77.

⁶⁷ FIALA, Zdeněk, Kateřina FRUMAROVÁ, Eva HORZINKOVÁ a Martin ŠKUREK. Správní právo trestní. Praha: Leges, 2017. Student (Leges), s. 94.

*nutné obrany, a to poměr škody, která hrozí z útoku a která je nutnou obranou způsobena. Při jednání v nutné obraně lze útočnickovi způsobit i větší škodu, než z jeho útoku hrozila. Mezi škodou hrozící a způsobenou však nesmí být hrubý nepoměr.*⁶⁸ Z výše zmíněného lze tedy vyvodit, že přípustnost nutné obrany je třeba posuzovat v porovnání intenzity útoku a obrany. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích k tomu uvedl: „*Jestliže nutná obrana ve vztahu ke způsobu útoku nesmí být zcela zjevně nepřiměřená, pak a contrario platí, že může být nepřiměřená nebo i zjevně nepřiměřená. Pojem „zcela zjevně“ je tu nutno vykládat v subjektivním pojetí, tedy tak, že podmínky se posuzují podle toho, jak se jevíly zejména bránící se osobě, což dává soudu možnost, aby jednak posuzoval podmínky nutné obrany s určitou velkorysostí, jednak aby tyto podmínky zvažoval především z hlediska představ osoby, která se brání. Při zkoumání přiměřenosti nutné obrany je třeba vždy pečlivě uvážit všechny rozhodné okolnosti případu v celém jeho vývoji v konkrétním čase a na konkrétním místě, a to vždy se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok.*“⁶⁹ Z výše zmíněného je patrné, že soudy musí každý jednotlivý případ posuzovat individuálně, přezkoumat jednotlivé okolnosti a při rozhodování též přihlídnout k subjektivnímu hledisku bránící se osoby. Spornou otázkou ovšem může být, jak se soudy vypořádají se subjektivním hlediskem, pokud osobou jednajícím v nutné obraně bude osoba právnická nebo podnikající fyzická osoba. Nutno uvést, že tuto podmínku předchází právní úprava přestupků neobsahovala.

Institut nutné obrany má tedy stejný cíl jako krajní nouze, a to chránit jak zájmy jednotlivců, tak i zájmy celospolečenské. Nutná obrana, oproti krajní nouzi, není podmíněna požadavkem subsidiarity, jelikož nikdo není povinen strpět bezpráví. Nutná obrana je tedy právem osoby. Dále je z výše zmíněného patrné, že požadavek proporcionality, oproti krajní nouzi, zde není uplatňován úplně. Další rozdíl můžeme spatřovat v původu nebezpečí, kdy, jak bylo výše zmíněno, u krajní nouze se jedná o nebezpečí, které představuje například přírodní síla, zatímco u nutné obrany se jedná o útok fyzické osoby.

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 9. 2007, sp. zn. 4 As 22/2007-73.

⁶⁹ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka Pardubice ze dne 1. 2. 2017, sp. zn. 52 A 61/2016-81.

Pro případy, že by nebyla naplněna některá z podmínek nutné obrany, se užívá termín exces neboli vybočení. Odborná literatura rozlišuje dva druhy excesu, a to intenzivní a extenzivní. Intenzivní exces znamená, že obránce jednal zcela zjevně nepřiměřeně vzhledem ke způsobu útoku. Extenzivní exces naopak značí, že obrana předcházela přímé hrozbě útoku, nebo naopak pokračovala ve chvíli, kdy útok skončil.⁷⁰

Jako příklad nutné obrany lze uvést případ, který řešil Nejvyšší správní soud. Jednalo se o situaci, která se odehrála v rodinném domě. Na Štědrý den přivolala Markéta R. na pomoc svého bratra (dále jen „žalobce“), jenž měl rodinu bránit před podnapilým Martinem R., který byl manželem Markéty R.. Žalobce verbálně napadl Martina R. a svalil jej na podlahu, zkroutil mu ruku a bránil mu v pohybu na dobu nezbytně nutnou, zhruba 20 minut, tedy až do příjezdu policejní hlídky. Za toto jednání byla uložena žalobci správním orgánem pokuta. Správní orgán dle názoru Nejvyššího správního soudu měl jednání žalobce posoudit jako jednání v mezích nutné obrany. Ten ovšem takto neučinil. Správní orgán svůj postup odůvodnil tím, že nikomu v domě nehrozilo ze strany Martina R. bezprostřední nebezpečí útoku. Správní orgán nadále uvedl, že hodnocení, zda šlo o naplnění podmínky hrozícího nebo trvajících útoku, je dáno vždy kontextem nastalé situace. Jednání žalobce, kdy klečel na Martinovi R., bylo dle názoru správního orgánu nepřiměřené útoku. Nejvyšší správní soud zastával opačný názor. Nejvyšší správní soud konstatoval, že v situaci, kdy byl Martin R. podnapilý a pokud vezme v úvahu, že již dříve Markétu R. napadl, tak vzhledem k přítomnosti obou dětí nemohl žalobce riskovat útok ze strany Martina R., přiměřeným způsobem zvládnul situaci a jeho jednání je zařaditelné do mezí nutné obrany. Nutná obrana v pojetí správního orgánu by totiž byla možná prakticky pouze v případě probíhajícího nebo právě započatého útoku. To by ovšem nabouralo zásadním způsobem možnosti nutné obrany. Co je nepochybně důležité vzít v potaz je, že v reálných životních situacích má obránce jen sekundy na to, aby se rozhodl, jakým způsobem se bude bránit a jakým způsobem bude odvracet útok.⁷¹

Dalším příkladem z praxe zabývající se nutnou obranou je případ, ve kterém se revizor Plzeňských městských dopravních podniků dostal do konfliktu

⁷⁰ FIALA, Zdeněk, Kateřina FRUMAROVÁ, Eva HORZINKOVÁ a Martin ŠKUREK. Správní právo trestní. Praha: Leges, 2017. Student (Leges), s. 94.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2008, sp. zn. 1 As 35/2008 – 51.

s pasažérem, jenž se neprokázal platnou jízdenkou. Revizor prováděl kontrolu jízdenek, kdy pasažér Jiří K. odmítl předložit jízdenku. Revizor pojal podezření, že se jedná o černého pasažéra. Z toho se následně vyvinul fyzický konflikt mezi revizorem a Jiřím K., který vyvrcholil tím, že byl Jiří K. natlačen na plot a takto omezen na svobodě zůstal až do příjezdu policejní hlídky, která všechny zúčastněné legitimovala. Následně byla revizorovi uložena správním orgánem pokuta za přestupek proti občanskému soužití. Krajský, ale i Nejvyšší správní soud nicméně zastávaly názor opačný. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí uvedl: „*V situaci, kdy cestující nepředložil platnou jízdenku a následně nesplní ani sekundární povinnost dle §37 odst. 5 písm. d) zákona č. 266/1994 Sb., o drahách, totiž povinnost dle výzvy pověřené osoby buď následovat ji na vhodné pracoviště veřejné správy ke zjištění totožnosti, anebo setrvat na vhodném místě do příchodu osoby oprávněné zjistit totožnost cestujícího, útočí na zájem chráněný zákonem, kterým je ochrana majetkových práv provozovatele. V takovém případě je nutná obrana ze strany revizora nebo jiné pověřené osoby přípustná, a to možností odvrátit tento útok zadržením cestujícího, který se pokouší utéct, a uniknout tak následkům jízdy bez platné jízdenky.*“⁷² I v tomto případě Nejvyšší správní soud uvedl, že nutná obrana je přípustná, pouze pokud není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Nutná obrana se v praxi u přestupků objevuje pouze výjimečně. Je to způsobeno hlavně tím, že statky chráněné správním právem jsou méně významné, než je tomu u statků, které jsou chráněny trestním právem.⁷³ Z výše uvedených příkladů je patrné, že nutná obrana jako okolnost vylučující protiprávnost je důležitým institutem, jelikož díky ní má každá osoba možnost bránit svá práva. Každý má tedy možnost bránit se proti zloději nebo hostu v restauraci, jenž odmítne zaplatit, nebo proti osobě, která poškodí jeho věc. Nicméně vždy by měl obránce brát v potaz to, zda jeho jednání je přiměřené způsobu útoku a nepostupovat tak nad rámec tohoto institutu. Zákonodárce tak správně v přestupkovém zákoně ponechal institut nutné obrany, jelikož pokud by tento v právní úpravě přestupků chyběl, znamenalo by to silnější postavení toho, jenž se dopouští protiprávního jednání.

⁷² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 9. 2010, sp. zn. 1 As 34/2010-73.

⁷³ MATES, P. Okolnosti vylučující protiprávnost ve správním trestání. Trestněprávní revue. 2012. Praha: C. H. Beck. 11. Ročník. 6. vydání, s. 144.

Z komparace předešlé a současné právní úpravy přestupků je patrné, že zákonodárce doplnil nedostatečnost předchozí úpravy. Zákonodárce v současném přestupkovém zákoně uvedl, vůči čemu má být obrana přiměřená. Dnes je tak možné vykládat tento institut sám o sobě a nikoliv s ohledem na úpravu nutné obrany, jež je obsažena v trestním zákoně.

4. Svolení poškozeného

Institut svolení poškozeného, jako okolnost vylučující protiprávnost, je nově od roku 2016 zakotven v přestupkovém zákoně. Dřívější úprava tento institut neobsahovala. Důvodem zakotvení institutu svolení poškozeného je dle důvodové zprávy to, „*aby nedocházelo k pochybnostem, zda lze úpravu těchto okolností podle trestního zákoníku použít na přestupky analogicky.*“⁷⁴

Definici svolení poškozeného lze nalézt v § 26 přestupkového zákona. Ten jej definuje takto: „*Čin jinak trestný jako přestupek není přestupkem, jestliže někdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může bez omezení oprávněně rozhodovat, jsou činem dotčeny.*“⁷⁵ Tímto svolením se čin, který by byl jinak přestupkem, stává činem dovoleným. Dle výše zmíněné zákonné definice smí svolení udělit subjekt, kterým je fyzická osoba, právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba. V době udělení souhlasu tudíž musí být fyzická osoba příčetná, což znamená schopnost samotného rozhodování a úsudku. Je důležité, aby tato podmínka byla zkoumána vždy individuálně a v konkrétním případě.⁷⁶ Důležitou otázkou je, zda musí být fyzická osoba udělující souhlas plně svéprávná. Odborná literatura zastává názor, že rozhodující není toliko svéprávnost, jako rozumová a mravní vyspělost fyzické osoby v době poskytnutí svolení. Pokud by totiž byl souhlas vázán na svéprávnost, znamenalo by to, že takovýto souhlas může udělit pouze osoba starší 18 let. Občanský zákoník totiž ve svém § 30 stanovuje, že člověk se stává plně svéprávný zletilostí, kterou nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti lze nabýt svéprávnost jednak přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství. Nicméně dále občanský zákoník uvádí ve svém § 31, že nezletilý, který nenabyl plně svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním, které jsou přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti.⁷⁷

Co se týče právnické osoby, tak Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí uvedl, že svolení uděluje fyzická osoba, jejíž jednání je přičitatelné právnické

⁷⁴ Důvodová zpráva k přestupkovému zákonu.

⁷⁵ Ustanovení § 26 odst. 1 přestupkového zákona.

⁷⁶ KUČEROVÁ, Helena. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích: s komentářem a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019. Komentátor, s. 165.

⁷⁷ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 211.

osobě.⁷⁸ Stejně jako je tomu u osoby právnické, tak i v případě podnikající fyzické osoby Nejvyšší správní soud judikoval, že subjektem udělující svolení je jednak samotná podnikající fyzická osoba, tak i fyzická osoba, jejíž jednání je podnikající fyzické osobě přiřitatelné.⁷⁹

Aplikovat institut svolení poškozeného, lze pouze v případech zájmů, o kterých může osoba sama bez omezení oprávněně rozhodovat. Mnoho úkonů nebo činností veřejné správy podléhá povolení, souhlasu ze strany správního orgánu, a výkon těchto činností nebo provedení úkonu bez potřebného povolení nebo souhlasu je správním deliktem. Na tomto nic nezmění ani souhlas osoby, které se daná činnost týká. Dále existují případy, kdy je souhlas poškozeného právně bezvýznamný, jelikož je společenský vztah chráněn v obecném nebo veřejném zájmu. Z tohoto důvodu není možné, aby osoba dala právně relevantní souhlas, například s prováděním černé stavby, držení své zbraně nebo týráním vlastního zvířete. Právně relevantní pak není ani souhlas těhotné zaměstnankyně s nepřevedením na jinou práci nebo souhlas mladistvého zaměstnance s nepřiměřenými pracemi.⁸⁰ O svolení poškozeného nejde ani v případech, kdy osoba provádí určitou činnost, při jejímž výkonu spáchá správní delikt na základě smlouvy s jinou osobou a tvrdí, že právě souhlasný projev vůle obsažený ve smlouvě vylučuje spáchání správního deliktu. V neposlední řadě nepůjde o svolení poškozeného ani tehdy, kdy správní norma stanoví určité osobě povinnost v zájmu jiné osoby a zároveň upravuje možnost, aby tato jiná osoba souhlasila s tím, že povinnost nebude dodržena. Příkladem lze uvést správní delikt porušení povinnosti mlčenlivosti, kdy osoba, v jejímž zájmu je povinnost mlčenlivosti stanovena, zproští nositele takovéto povinnosti, a tudíž nedojde ke spáchání správního deliktu.⁸¹

Svolení poškozeného pak lze využít v případech některých majetkových deliktů, dále správních deliktů, na úseku porušování práv k obchodní firmě nebo proti občanskému soužití. Naproti tomu je nutno uvést, že v případě vlastníka věci chráněné jako památka nemůže dát souhlas s jejím zničením.⁸² V tomto případě

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2006, sp. zn. 5 As 4/2005-92.

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 6 As 131/2016-25.

⁸⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 174.

⁸¹ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 349.

⁸² MATES, Pavel. Základy správního práva trestního. 7., přepracované vydání, Praha: C. H. Beck, 2017, s. 71.

by se sice jednalo o majetkový delikt, nicméně objekt přestupku má celospolečenský význam.

Další podmínku, kterou je nutno splnit, uvádí přestupkový zákon v § 26 odstavci druhém: „*Svolení musí být dáno předem nebo současně s jednáním osoby páchající čin jinak trestný jako přestupek dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně; je-li takové svolení dáno až po spáchání činu o přestupek nejde, mohl-li jednající důvodně předpokládat, že osoba, jejíž zájmy jsou dotčeny, by tento souhlas jinak udělila vzhledem k okolnostem případu a svým poměrům.*“⁸³ Ze zákonné definice lze vyvodit časovou podmínku, která nám stanovuje, kdy je možné svolení udělit. Takovéto svolení lze udělit předem nebo současně s jednáním osoby. Rozhodujícím časovým bodem bude tedy dokonání přestupku. Svolení, které by bylo uděleno až po dokonání, zapříčiní beztrestnost pouze tehdy, pokud se dalo důvodně očekávat, že poškozený by vzhledem k okolnostem a svým poměrům souhlas udělil.

Z legální definice plynou i náležitosti svolení. Takovéto svolení musí být dle přestupkového zákona učiněno svobodně, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně. Za dobrovolné se považuje takové svolení, které není dosaženo fyzickým nebo psychickým donucením. Za vážné svolení považujeme takové svolení, u kterého je to zřejmé s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Určité svolení lze charakterizovat tak, že z něj lze přesně zjistit obsah. Srozumitelné svolení znamená, že z něj lze zjistit, co jím mělo být vyjádřeno. Způsob takového svolení nicméně upraven není. Svolení lze tedy udělit jak ústním, tak i písemným souhlasem. Lze jej udělit i konkludentně. Nicméně o konkludentní souhlas nejde tam, kde se poškozený podílel na vzniku vlastní škody tím, že se nechoval dostatečně opatrně, přičemž mohl předpokládat, že k takovému následku dojde.⁸⁴

Vždy je ovšem důležité zohlednit všechny okolnosti konkrétního případu, jelikož někdy lze dovodit souhlas z jednání osoby bez pochybností, jindy ovšem nelze mlčení poškozeného považovat za souhlas. Důležité je, že svolení musí vždy obsahovat souhlas nejen s jednáním, nýbrž i s jeho výsledkem.⁸⁵

⁸³ Ustanovení § 26 odst. 2 přestupkového zákona.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2007, sp. zn. 4 As 40/2007-53.

⁸⁵ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 350-351.

Dále přestupkový zákon v § 26 odstavci třetím hovoří o tom, kdy není možné obecně aplikovat institut svolení poškozeného: „S výjimkou případu svolení k lékařským zákrokům, které jsou v době činu v souladu s právním řádem a poznatky lékařské vědy a praxe, nelze za svolení považovat souhlas k ublížení na zdraví.“⁸⁶ Podobně jako je tomu v právu trestním, i u správních deliktů se objevuje zvláštní případ svolení poškozeného v podobě informovaného souhlasu k některým činnostem, které by mohly vést k ohrožení života nebo zdraví osoby. Protože vyloučení protiprávnosti u zmiňovaných činností vyžaduje nejen souhlas osoby, ale též splnění dalších přesně stanovených podmínek a způsobů provedení, nejsou tyto případy řazeny pod institut svolení poškozeného, nýbrž jde dle odborné literatury o dovolené úkony, jakými jsou výkon práva nebo plnění povinnosti.⁸⁷

Rozdíl mezi okolnostmi vylučující protiprávnost, kterou je svolení poškozeného, a informovaným souhlasem lze spatřovat v tom, že informovaný souhlas je podmínkou k provedení lékařského zákroku, oproti tomu svolení poškozeného je jednostranný právní úkon správněprávní, potažmo trestněprávní povahy, tedy jedná se o projev vůle poškozeného, který opravňuje jinou osobu k zásahu do jeho práv, čemuž odpovídá povinnost poškozeného takový zásah strpět.⁸⁸

Zvláštní zákony mohou užití svolení poškozeného jako okolnosti vylučující protiprávnost zcela vyloučit. Příkladem může být zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, kdy u přestupků projednávaných Českou národní bankou je svolení poškozeného vyloučeno. Důvodem je ochrana třetích osob a závažnost protiprávních jednání využívající neinformovanost osob nebo nepochopení velmi složitých a na odbornost náročných institutů a nástrojů v určité oblasti.⁸⁹

Na základě výše uvedených případů, na nichž lze svolení poškozeného využít v praxi, lze konstatovat, že tato okolnost vylučující protiprávnost bude

⁸⁶ Ustanovení § 26 odst. 3 přestupkového zákona.

⁸⁷ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 349.

⁸⁸ ŠTREJTOVÁ, Kateřina. Vybrané okolnosti vylučující protiprávnost a lékařské zákroky. Státní zastupitelství. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, roč. 2013, č. 3, s. 58-62.

⁸⁹ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 175.

využitelná jen pro užší okruh přestupků.⁹⁰ I proto je v praxi ne příliš často používána. Pokud bychom se chtěli zaměřit na judikaturu správních soudů, tak příkladů užití svolení poškozeného není mnoho. Nicméně lze využít rozhodovací činnost soudů trestních, jelikož by dle mého názoru kolidovala s případnou rozhodovací činností správních orgánů, potažmo správních soudů, a to už jen proto, že okolnost vylučující protiprávnost svolení poškozeného byla do správního trestání přebrána z práva trestního.

Jedním z příkladů, kdy soud rozhodoval, zda se jednalo o svolení poškozeného, je případ fanouška fotbalového týmu, který napadl jiného fanouška týmu rivala ve snaze získat jeho kus oblečení jako trofej. Obviněný namítal, že lze použít okolnost vylučující protiprávnost svolení poškozeného, jež je zakotvena v § 30 trestního zákoníku, protože tzv. ultras, což jsou fotbaloví fanoušci, jsou srozumění s tím, že se část jejich oděvu může stát trofejí fanouška jiného klubu. Obviněný tedy namítal, že soudy nesprávně právně posoudily jeho jednání jako výtržnictví podle § 358 odst. 1, 2 písm. a trestního zákoníku, neboť měl být posouzen jen jako přestupek podle zákona o přestupcích. Dále obviněný namítal, že jeho jednání bylo v mezích institutu svolení poškozeného. Kvůli tomu, že obviněný svou námitku ohledně svolení poškozeného formuloval velmi obecně a opřel ji pouze o skutkové argumenty, nezbyvalo Nejvyššímu soudu nic jiného, než se s touto námitkou vypořádat obecným konstatováním, kdy uvedl, že právní posouzení skutku je zcela v souladu se zákonem, a to z důvodů, které ve svém rozhodnutí vysvětlily soudy obou stupňů, přičemž doplňuje, že svolení poškozeného je dáno tehdy, když poškozený souhlasí s tím, aby mu byla věc odňata. Tedy pouze v takovém případě je vyloučeno odnětí věci posuzovat jako způsobení škody, o tuto situaci se ovšem ve výše zmíněné trestní věci nejednalo.⁹¹ Lze si klást otázku, proč zrovna v tomto případě volil obviněný argumentaci okolností vylučující protiprávnost, kterou je svolení poškozeného. Dle mého názoru, i kdyby tato námitka byla lépe konstruována, soud by jí i tak nemohl vyhovět, neboť by takové rozhodnutí vytvářelo situaci, kdy by každý, kdo jde na fotbalové utkání, dával souhlas k narušení své osobní integrity, ke krádežím nebo jiným protiprávním jednáním vůči sobě.

⁹⁰ Důvodová zpráva k přestupkovému zákonu.

⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1024/2016.

Příkladem jednání v mezích svolení poškozeného je případ, který řešil Nejvyšší soud v roce 2001. Jednalo se o případ, kdy se tři muži dopustili pojistného podvodu tím, že po předchozí domluvě všech tří odcizili dva z nich automobil značky Renault Espace v hodnotě 355 000 Kč ke škodě obchodní společnosti N. V., spol. s r. o., jejímž jednatelem byl třetí obviněný, který předmětný osobní automobil užíval, a který jej nechal před odcizením záměrně odemčený. Obvinění se výše zmíněného jednání dopustili s cílem nejprve osobní automobil prodat, pak nahlásit u tehdejší České Kooperativy, pojišťovny a.s., krádež vozidla jako pojistnou událost, a nakonec získat pojistné plnění ve výši 495 000 Kč. K tomuto ovšem nedošlo, jelikož obvinění byli zajištěni policií krátce po odcizení vozidla. Třetí obviněný, jakožto jeden ze společníků obchodní společnosti N. V., spol. s r. o., a zároveň i jeden z jednatelů, byl oprávněn jednat jménem společnosti samostatně. Soud konstatoval, že pokud ve vztahu k motorovému vozidlu obchodní společnosti jednal tak, že dal ostatním obviněným souhlas k tomu, aby se ho zmocnili a aby ho odvezli, resp. aby ho prodali, šlo o případ tzv. svolení poškozeného. Souhlasí-li poškozený s tím, aby mu byla odňata jeho věc, je vyloučeno posuzovat toto odnětí jako způsobení škody.⁹² Nicméně i přesto, že zde šlo o případ svolení poškozeného, a nemohla tak vzniknout předmětné společnosti škoda, jelikož jednatel mohl rozhodnout o prodání vozidla, Nejvyšší soud, dle mého názoru správně, posoudil celou situaci jako pojistný podvod, protože celé jednání směřovalo k finančnímu plnění od pojišťovny za odcizení osobního automobilu.

⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. 7 Tz 302/2000.

5. Přípustné riziko

Na rozdíl od předchozí právní úpravy přestupků se dnešní přestupkový zákon inspiroval v trestním zákoníku a nově vymezuje okolnost vylučující protiprávnost přípustné riziko. Vzhledem ke skutečnosti, že obecným objektem přestupků je zpravidla řádný výkon veřejné správy, bude ustanovení o přípustném riziku využíváno na užší okruh přestupků.⁹³ Důvodová zpráva k tomuto dodává: „*To platí obdobně pro přípustné riziko, neboť normy správního práva mají spíše funkci stanovení mezí přípustného rizika a podmínek rizikového jednání.*“⁹⁴

Stejně jako tomu bylo u svolení poškozeného, i přípustné riziko bylo dle důvodové zprávy zakotveno v novém přestupkovém zákoně proto, aby nedocházelo k pochybnostem, zda lze právní úpravu této okolnosti vylučující protiprávnost analogicky použít i na přestupky.⁹⁵ Nicméně analogické použití přípustného rizika, které bylo upraveno pouze v trestním zákoníku, bylo v oblasti správního trestání dovozeno jednak judikaturou, tak i odbornou literaturou. Příkladem může být rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, který konstatoval: „*V úvahu přichází dovolené riziko, které bývá v praxi řešeno zejména v oblasti finančního podnikání a ochrany životního prostředí. Předpokladem k jeho uplatnění je, že v první radě existuje společenská prospěšnost spojená s činností, s níž riziko souvisí, a dále skutečnost, že bez jeho podstoupení nelze dosáhnout sledovaného cíle. V každém případě by tato rizika měla být přiměřená, rozumná a odůvodněná a osoba o nich musí být předem náležitě informována a vyslovit s jednáním, jež je riziky doprovázeno, písemný souhlas.*“⁹⁶

V dnešní době je institut přípustného rizika velmi aktuální, a to hlavně z důvodů medicínských výzkumů, lékařských experimentů a vývoje nových léků. Dochází k stále většímu pokroku v medicíně, se kterým jsou spojeny nové druhy transplantace nejrůznějších orgánů a tkání, provádějí se neurochirurgické zákroky, stále častěji dochází k umělému oplodňování a také změnám pohlaví. V současné době je asi nejaktuálnější vývoj nových léků, který je hlavně v posledních měsících spojen s celosvětovou pandemií zapříčiněnou novým onemocněním

⁹³ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 215.

⁹⁴ Důvodová zpráva k přestupkovému zákonu.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2005, sp. zn. 5 A 164/2002-44.

Covid-19. I proto je velmi žádoucí stanovit mantinely, ve kterých se bude pohybovat institut přípustného rizika.

Jestliže má přípustné riziko být okolností vylučující protiprávnost, musí vylučovat odpovědnost za konkrétní přestupek. Zde si lze položit otázku, u kterých přestupků by tento institut našel uplatnění, jelikož, jak bylo uvedeno výše, tak ochrana života, zdraví a majetku není zpravidla primárním objektem přestupků. Porušení nebo nesplnění veřejnoprávních povinností zpravidla nemá za následek bezprostředně vznik újmy na zdraví nebo na životě či škodu na majetku, nýbrž s sebou nese spíše zhoršení podmínek života, komplikace, nedostatek péče či ztížené poskytování výkonu veřejné správy apod. Nicméně, na druhou stranu, bez rizika nelze provádět řadu společensky prospěšných a žádoucích činností a aktivit. Mezi společensky prospěšné činnosti, při jejichž výkonu existuje riziko pro životy, zdraví, majetek nebo i životní prostředí lze řadit například činnosti související s využíváním jaderné energie, radiační činnosti, výrobu, skladování a přepravu nebezpečných látek, výrobu a klinické hodnocení léčiv, poskytování zdravotní péče, činnosti investiční společnosti nebo investičního fondu a poskytování služeb v oblasti kapitálového trhu, činnost bank a zacházení s lidskými tkáněmi a buňkami, klinické zkoušky zdravotnických prostředků, provozování různých technických zařízení apod.⁹⁷

Přípustné riziko definuje přestupkový zákon v § 27 odstavci prvním: „Čin jinak trestný jako přestupek není přestupkem, jestliže někdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl k dispozici v době svého rozhodování o dalším postupu, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo v rámci svého předmětu činnosti společensky prospěšnou činnost, již ohrozí nebo poruší zájem chráněný zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.“⁹⁸

Institut přípustného rizika, jenž se někdy označuje jako dovozené riziko, má tedy dle výše zmíněné zákonné definice eliminovat odpovědnost za čin jinak

⁹⁷ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 176 - 177.

⁹⁸ Ustanovení § 27 odst. 1. přestupkového zákona.

tretný, jestliže jednání sleduje společenský prospěšný cíl, kterého nelze bez rizika vůbec dosáhnout nebo jen s vynaložením neúměrných nákladů.⁹⁹

Subjektem oprávněným k jednání v mezích přípustného rizika může být pouze taková osoba, která svoji činnost vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo v rámci svého předmětu činnosti. Tedy, osobou jednajícím v přípustném riziku nemůže být kdokoliv, ale pouze kvalifikovaná osoba. Aby se nejednalo o přešupek, musí tato kvalifikovaná osoba svoji činnost vykonávat v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měla k dispozici v době svého rozhodování o dalším postupu.¹⁰⁰ Je to tzv. podmínka postupu lege artis. Nicméně tuto podmínku je nutno posuzovat individuálně podle oboru, se kterým je přípustné riziko spojeno.¹⁰¹ K požadavku na kvalifikovanou osobu odborná literatura dodává, že pouze kvalifikovaná osoba je schopna posoudit míru rizika ve vztahu k zamýšlenému výsledku, musí jednat a rozhodovat v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi aktuálními v době rozhodování. Navíc rizikové činnosti podléhají poměrně přísné právní regulaci, tudíž je nemůže vykonávat kdokoliv, ale pouze osoby, které získaly po splnění zákonem stanovených podmínek oprávnění. Z dikce přešupkového zákona vyplývá, že má na mysli pouze osoby fyzické. Nicméně je jisté možné, aby takovouto činnost vykonávala i osoba právnická, a splní-li další podmínky přípustného rizika, může se také této okolnosti vylučující protiprávnost dovolávat.¹⁰²

Při vykonání společensky prospěšné činnosti, kdy prospěšného výsledku nelze dosáhnout jinak, dochází k ohrožení nebo porušení zájmu chráněného zákonem. Zájem chráněný jednotlivými zákony je charakterizován objektem přešupku a bude se jednat zejména o ochranu zdraví, života a majetku.¹⁰³

⁹⁹ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 351-352.

¹⁰⁰ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přešupky a řízení o nich: Zákon o některých přešupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 215.

¹⁰¹ MÁRTON, Michal a Barbora GONSIOROVÁ. Průvodce novým přešupkovým zákonem pro správní praxi. Praha: Leges, 2017. Praktik (Leges), s. 82.

¹⁰² PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přešupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 178.

¹⁰³ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přešupky a řízení o nich: Zákon o některých přešupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 215.

Nezbytným předpokladem k tomu, aby riziko bylo shledáno jako přípustné, je respektování zásady subsidiarity, čili toho, zda společensky prospěšného výsledku nebylo možné dosáhnout jinak. Tento požadavek je nutné rovněž hodnotit z objektivních hledisek, zejména pak zájmu, který může být riskantním jednáním porušen, a míry pravděpodobnosti dosažení společensky prospěšného výsledku. Stejně, jako je tomu u ostatních okolností vylučující protiprávnost, je třeba volit takový postup, který žádné riziko nevyvolává. Pokud se ovšem nelze riziku vyhnout, zvolí se takový postup, který riziko minimalizuje a chrání především hodnoty, kterými v oblasti přestupkového práva jsou bezpečnost lidí, věci či veřejného pořádku.¹⁰⁴

Další podmínkou je existence společensky prospěšného cíle. Nebude se tedy jednat o přípustné riziko, pokud by šlo o prospěch jednotlivce nebo několika jednotlivců. Může se jednat o hodnoty úplně nové, o zkvalitnění, rozmnožení dosavadních hodnot nebo o záchranu současných hodnot před zničením. Očekávaná společensky prospěšná výhoda nesmí být neoprávněná.¹⁰⁵

I přípustné riziko je podmíněno z hlediska proporcionality, jelikož přestupkový zákon říká, že postupovaná rizika by měla být přiměřená, rozumná a odůvodněná a ten, jehož se mohou dotknout, by o nich měl být informován a vyslovit s nimi souhlas.¹⁰⁶

Nicméně z výše zmíněného existují výjimky, které lze nalézt v § 27 odstavci druhém přestupkového zákona: „*O přípustné riziko nejde, jestliže činnost podle odstavce 1 ohrozí život nebo zdraví člověka, aniž by k ní dal v souladu s jinými právními předpisy souhlas, dále výsledek, k němuž činnost podle odstavce 1 směřuje, zcela zřejmě neodpovídá míře rizika, nebo provádění činnosti podle odstavce 1 zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu nebo zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.*“¹⁰⁷ V druhém odstavci tedy nalezneme obecný taxativní výčet případů, ve kterých se nebude jednat o jednání v mezích přípustného rizika.

¹⁰⁴ MATES, Pavel. Základy správního práva trestního. 7., přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 73.

¹⁰⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 283.

¹⁰⁶ MATES, Pavel. Základy správního práva trestního. 7., přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 73.

¹⁰⁷ Ustanovení § 27 odst. 2 přestupkového zákona.

Riziko je široký pojem označující nebezpečí, ohrožení, možnost škody, ztráty, nezdaru. Bývá také vymezováno jako určitý stav nejistoty, zda se vůbec nebo v očekávané míře dostaví žádoucí následek, a to při vědomí, že může dojít také k následku negativnímu. Bez rizika tak není možné provádět řadu společensky prospěšných a žádoucích aktivit, jakými jsou například výzkum nebo vývoj technologií. Rizikové jednání je spojeno s nebezpečím pro život či zdraví lidí, pro majetek nebo životní prostředí, negativní následek rizikového jednání má tedy zpravidla podobu smrti osoby, škody na zdraví nebo majetkové škody či jiné újmy. Relevanci z hlediska trestního práva správního nemá jakékoliv rizikové jednání, ale jen takové, které by mohlo založit odpovědnost za správní delikt.¹⁰⁸

Vzhledem k omezenému počtu případů, na které lze využít institut přípustného rizika jako okolnosti vylučující protiprávnost správních deliktů, je otázkou, zda zákonodárce udělal dobře, když jej zakotvil v novém přestupkovém zákoně. Je jistě dobře, že zákonodárce chtěl odstranit pochyby užití předmětného institutu v případě přestupků. Nicméně je třeba zmínit, že užití přípustného rizika připouštěla jak judikatura, tak odborná veřejnost. Dle mého názoru nebylo třeba tuto okolnost v novém přestupkovém zákoně upravovat, a už vůbec ne takto detailně. Navíc, pokud bychom se zaměřili na materiální znaky správního deliktu, zjistíme, že takovéto jednání nedosahuje potřebné míry společenské škodlivosti.

¹⁰⁸ PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, s. 352.

6. Oprávněné použití zbraně

Po vzoru trestního zákoníku převzala úprava přestupků i další okolnost vylučující protiprávnost, kterou je oprávněné použití zbraně. Především přestupkový zákon tento institut neupravoval, nicméně pracoval s úpravou, jež byla zakotvena v trestních předpisech.

Přestupkový zákon v § 28 stanoví, že „*přestupek nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.*“¹⁰⁹ Stejnou dikci používá i trestní zákoník. Jak si lze všimnout, tak i přes to, že zákonodárce zakotvil nově tuto okolnost vylučující protiprávnost do přestupkového zákona, pouze odkazuje na jiné právní předpisy. Ustanovení o oprávněném použití zbraně tedy nestanoví jiné nebo nové podmínky, než které obsahují zvláštní právní předpisy.¹¹⁰ Co se týče pojmu použití zbraně, tak odborná veřejnost zastává názor, že se jím rozumí použití zbraně dle účelu, ke kterému byla zkonstruována nebo určena.¹¹¹ Z toho lze logicky vyvodit, že střelná zbraň je určena ke střílení, bodné zbraně k bodání a sečné zbraně jsou určeny k sekání.

Zaměřením se na legální definici si lze povšimnout, že formulace „*přestupek nespáchá*“ vystihuje smysl tohoto ustanovení v zákoně, tedy že jde o okolnost vylučující protiprávnost. U ostatních okolností vylučující protiprávnost jako je nutná obrana, krajní nouze, svolení poškozeného a přípustné riziko je pak použita formulace „*čin jinak trestný*“, z čehož lze vyvodit, že za daných podmínek čin není trestný, ale za jiných podmínek by trestný byl.

Dle mého názoru je ustanovení o oprávněném použití zbraně v přestupkovém právu nadbytečné, neboť nestanovuje nové podmínky a pouze odkazuje na zvláštní právní předpisy. Chápu úmysl zákonodárce informovat veřejnost o okruhu okolností vylučující protiprávnost, ale myslím si, že samostatně upravovat tuto okolnost u přestupků je zbytečné.

¹⁰⁹ Ustanovení § 28 přestupkového zákona.

¹¹⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 179.

¹¹¹ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 222.

K bližšímu vysvětlení institutu oprávněné použití zbraně je důležité vysvětlit pojem zbraň, subjekty oprávněného použití zbraně a podmínky oprávněného použití zbraně dle některých právních předpisů.

6.1. Zbraň

Přestupkový zákon pojem zbraň nijak nedefinuje a ponechává to na jiných právních předpisech.¹¹² Tento pojem je třeba posuzovat podle toho právního předpisu, který opravňuje k použití zbraně, jelikož v jednotlivých předpisech je zbraň definována různě.¹¹³ Mezi tyto jiné právní předpisy lze řadit:

- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o policii“),
- zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obecní policii“),
- zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „celní zákon“),
- zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenské zpravodajství, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zbraních“).

Z výše uvedeného lze vyvodit, že se jedná především o zákony, které upravují postavení a činnosti jednotlivých ozbrojených složek. Předmětné právní předpisy

¹¹² JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 222.

¹¹³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 285.

pak upravují odlišně jak pojem zbraň, tak i podmínky institutu oprávněného použití zbraně. Vzhledem k tomu, že existuje mnoho výkladů pojmu zbraň, zvolil jsem následující dva, které jsou dle mého názoru nejčastěji využívány. Jedná se o koncepci trestně právní a správněprávní. I když pro tuto práci je jistě významnější a přínosnější koncepce správněprávní.

Trestněprávní pojetí zbraně definuje trestní zákoník v § 118, podle kterého se zbraní rozumí, pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, cokoliv, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším.¹¹⁴ K této definici dodává odborná literatura, že zbraní v technické slova smyslu se rozumí nejen například zbraň střelná, sečná nebo bodná, nýbrž jakýkoliv předmět způsobilý přivodit zranění. V konkrétním případě to může být kámen, železná tyč, silný klacek nebo i motorové vozidlo, pokud jím pachatel najíždí na jinou osobu, ovšem za podmínky, že těmito nástroji je možno provést útok proti tělu důraznější a za předpokladu, že z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného.¹¹⁵ S tímto konceptem se ztotožnila i judikatura, kdy Nejvyšší soud se svým usnesení uvedl, že zbraní, kromě výše zmíněného, jsou i prostředky způsobilé ovlivnit psychiku poškozeného natolik, aby jednal podle vůle pachatele spáchaného činu. Z tohoto je tedy možné dovodit, že za zbraň je třeba považovat i takový předmět, který pachatel použije v úmyslu vyvolat v poškozeném obavu z hrozícího fyzického násilí, je-li užit za takových okolností, kdy se poškozený může domnívat, že hrozba zbraní je reálná a že násilí se uskuteční, jestliže by se poškozený nepodvolil vůli pachatele.¹¹⁶ V dalším případě Nejvyšší soud judikoval, že zbraní může být i mobilní telefon.¹¹⁷

Pojem zbraň ve správním pojetí je konceptem významnějším pro tuto práci. Dle technických hledisek jednotlivých výše zmíněných zákonů je zbraň užší skupinou zbraní, než jak tomu bylo v trestněprávním pojetí.¹¹⁸ Zbraní tak může být např. střelná zbraň podle § 1 odst. 1 zákona o zbraních.¹¹⁹ Dále například zákon o policii vymezuje pojem zbraň v § 111 písm. e) jako „*cokoliv, čím je*

¹¹⁴ Ustanovení § 118 trestního zákoníku.

¹¹⁵ ŠAMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 1302.

¹¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. 5 Tdo 792/2003.

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 3 Tdo 553/2006.

¹¹⁸ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 222.

¹¹⁹ Ustanovení § 1 odst. 1 zákona o zbraních.

*možno učinit útok proti tělu důraznějším, nestanoví-li tento zákon jinak.*¹²⁰ Tato definice zbraně zcela koliduje s definicí, kterou používá trestní zákoník. Tato definice se užije například u odebrání zbraně dle § 29 zákona o policii. Nicméně obecnou definici pojmu zbraň v tomto zákoně lze nalézt v § 56 odst. 5, kdy zbraní je „*střelná zbraň včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku mající povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, dále zbraň bodná, sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.*“¹²¹ Stejně jako trestní zákoník definuje zbraň i zákon o obecní policii v § 14 odst. 7, avšak zmiňovaný zákon užívá pojem zbraň i v ustanovení § 20 odst. 3 ve smyslu zbraně služební jako pistole nebo revolver, kdy držitelem je podle zvláštního zákona obec.¹²² Tato definice je stěžejní pro využití okolnosti vylučující protiprávnost oprávněné použití zbraně. Podle § 44 odst. 2 zákona o Vojenské policii je zbraní sečná a střelná zbraň, výbušniny, výbušné předměty a pomůcky.¹²³ Dále podle § 25 odst. 5 zákona o Generální inspekci bezpečnostních sborů je zbraní střelná zbraň včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku majícího povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, zbraň bodná a sečná,¹²⁴ což koliduje s definicí, kterou lze nalézt v zákoně o Policii. Podle celního zákona je zbraní zbraň střelná, včetně střeliva a doplňků zbraně, dále zbraň bodná a sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.¹²⁵ Právní předpisy, kterými jsou zákon o Vězeňské službě a justiční strážci, zákon o Bezpečnostní informační službě a zákon o Vojenském zpravodajství pojem zbraň sice nedefinují, ale i tak používají pojem služební střelná zbraň. Posledním právním předpisem je zákon o ozbrojených silách, kde se hovoří o použití vojenské zbraně, kterou se rozumí vojenská zbraň střelná, vojenská zbraň bodná nebo sečná.¹²⁶

Vzhledem k tomu, že různé předpisy definují pojem zbraň různě, je otázkou, která z těchto definic se při posuzování, zda užití zbraně vylučovalo protiprávnost důsledkem naplnění zákonem předvídané situace v ustanovení, použije. Nicméně odpověď je jednodušší, než by se mohlo zdát. Je třeba mít na

¹²⁰ Ustanovení § 111 písm. e) zákona o policii.

¹²¹ Ustanovení § 56 odst. 5 zákona o policii.

¹²² Ustanovení § 20 odst. 3 zákona o obecní policii.

¹²³ Ustanovení § 44 odst. 2 zákona o Vojenské policii.

¹²⁴ Ustanovení § 25 odst. 5 zákona o Generální inspekci bezpečnostních sborů.

¹²⁵ Ustanovení § 45 odst. 2 celního zákona.

¹²⁶ Ustanovení § 42 odst. 2 zákona o ozbrojených silách České republiky.

paměti, že jak bylo řečeno výše, ustanovení odkazuje na jiné právní předpisy upravující oprávnění nosit zbraň a způsob jejího užití.¹²⁷ Z čehož logicky vyplývá, že pojem zbraň je nutné definovat podle toho kterého právního předpisu opravňujícího k použití zbraně.¹²⁸

6.2. Subjekt oprávněného použití zbraně

Institut oprávněného použití zbraně jakožto okolnosti vylučující protiprávnost se vztahuje jen na kvalifikované subjekty a na osoby, kterým zákon svěřuje právo nosit zbraň. Těmi jsou zejména policisté, vojáci, strážníci, celníci apod. Tato okolnost se tedy nevztahuje na jednotlivé soukromé osoby, které mají oprávnění nosit a použít zbraň podle zákona o zbraních. Podle § 28 odst. 5 výše zmíněného zákona smí držitel zbrojního průkazu ze zbraně, kterou je oprávněn držet, střílet pouze tam, kde je k tomu oprávněn podle zvláštního právního předpisu, těmito místy jsou například honební pozemky nebo honitby dle zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti nebo také na střelnici, pokud se nejedná o použití zbraně k ochraně života, zdraví nebo majetku, tedy pouze za splnění podmínek krajní nouze nebo nutné obrany. Oprávněnými osobami nejsou ani provozovatelé, resp. zaměstnanci soukromých bezpečnostních služeb, které tuto podnikatelskou činnost vykonávají na základě koncese podle živnostenského zákona. Jejich oprávnění nosit a použít zbraň se řídí obecnou právní úpravou.¹²⁹

6.3. Podmínky oprávněného použití zbraně podle některých právních předpisů

Vybral jsem zákon o policii a zákon o obecní policii, jelikož dle mého názoru jde o právní předpisy, které jsou nejčastěji využívány a z hlediska oprávněného použití zbraně, jako okolnosti vylučující protiprávnost, jsou významnějšími než ostatní výše uvedené právní předpisy.

¹²⁷ LUXOVÁ, Lucie. Oprávněné použití zbraně jako okolnost vylučující protiprávnost. [online]. epravo.cz, 8. dubna 2015 [cit. 6. března 2021]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/opravnenepouziti-zbranejako-okolnost-vylucujici-protipravnost-97347.htm>.

¹²⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), s. 285.

¹²⁹ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 179 – 180.

6.3.1. Zákon o policii

Zákon o policii hovoří o použití zbraně v ustanovení § 51, který říká: „Policista je oprávněn použit při zákroku donucovací prostředek a zbraň, k jejichž používání byl vycvičen.“¹³⁰ Z dikce tohoto ustanovení, lze vyvodit, že zákon o Policii omezuje výběr donucovacího prostředku nebo zbraně obecně na ty, k jejichž používání byl policista vycvičen, vyškolen. V případě okolností vylučující protiprávnost, typicky v nutné obraně či v krajní nouzi, může policista výjimečně použít i prostředky, v jejichž využívání nebyl vycvičen.¹³¹

Taxativní vymezení případu, kdy je policista oprávněn použít zbraň, lze nalézt v ustanovení § 56 odst. 1 zákona o Policii České republiky. Použití zbraně je vzhledem k možným následkům nejrazantnějším druhem zákroku, ke kterému je policista v rámci výkonu své pravomoci oprávněn. Toto oprávnění je krajní možností v paletě oprávnění, kterými policista disponuje k řešení protiprávních stavů. Za použití zbraně se ve smyslu tohoto ustanovení považuje její použití způsobem, ke kterému byla daná zbraň zkonstruována, tedy střelba u zbraně střelné, řezání, sekání, bodání u sečné či bodné zbraně atd. Policista je oprávněn použít jak zbraň služební, kterou dostal jako součást výzbroje od bezpečnostního sboru, tak zbraň soukromou.¹³² Policista je tedy oprávněn použít zbraň v těchto případech:

a) „Policista je oprávněn použit zbraň v nutné obraně nebo v krajní nouzi.“¹³³

Toto ustanovení tedy odkazuje na okolnosti vylučující protiprávnost podle § 24 a § 25 přestupkového zákona.

b) „Policista je oprávněn použit zbraň, jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj ukryt.“¹³⁴

Nebezpečné pachatele ovšem právo nevymezuje. Dle komentáře k zákonu o Policii, je jím třeba rozumět v zásadě pachatele, kteří představují natolik závažnou hrozbu pro život či zdraví, že možnost, že bude policistovou střelbou těžce zasažen nebo zabit, je z hlediska zájmu společnosti přijatelnější než možnost

¹³⁰ Ustanovení § 51 zákona o policii.

¹³¹ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, s. 206.

¹³² VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, s. 224.

¹³³ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. a) zákona o policii.

¹³⁴ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. b) zákona o policii.

nezakročení proti takovému pachateli. Nicméně je důležité si uvědomit, že se stále pohybuje v právní úpravě přestupků, takže nebezpečnost pachatele nebude dosahovat takové míry jako by tomu bylo v právu trestním. S tím se pojí i zákonem chráněný zájem, který zde bude ohrožen. Zákonným předpokladem pro použití zbraně, respektive střelby, tedy nebude například držení rukojmí, nýbrž například ozbrojený pachatel, jenž neuposlechl výzvu policisty. Bez předchozího vyzvání pachatele, by ovšem nešlo o okolnost vylučující protiprávnost.¹³⁵ Co do pojmu úkryt, tak tím je považováno vše, co by policistovi znemožnilo sledovat činnost pachatele.¹³⁶

c) „*Policista je oprávněn použít zbraň, aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet.*“¹³⁷ Pod pojmem útěk se rozumí únik jakýmkoliv způsobem z dosahu policisty. Velmi důležitou u této podmínky je zásada subsidiarity, jež je v zákonném ustanovení vyjádřena.¹³⁸ Policista je tedy oprávněn použít zbraň v tomto případě jen tehdy, kdy pachatele nelze zadržet jiným způsobem.

d) „*Policista je oprávněn použít zbraň, nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného zákroku.*“¹³⁹ Za závažný zákrok lze dle komentáře považovat zákrok, který je tak důležitý, že je třeba jej zmařit i za cenu vystavení osoby zranění.¹⁴⁰

e) „*Policista je oprávněn použít zbraň, aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt anebo prostor.*“¹⁴¹ Za střežený nebo chráněný objekt nebo prostor je třeba považovat především objekty a prostory zvláštního významu pro vnitřní pořádek a bezpečnost, o kterých tak rozhodne vláda vlastním usnesením a dále ty, o kterých to stanoví mezinárodní smlouva, anebo jakýkoliv objekt nebo prostor po dobu trvání jeho bezprostředního závažného ohrožení, pokud tak rozhodne policista. Dále se může jednat například o vytvořené zátarasy,

¹³⁵ MATES, Pavel a kol Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem. Praha: Linde, 2009, s. 122.

¹³⁶ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, s. 224.

¹³⁷ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. c) zákona o policii.

¹³⁸ MATES, Pavel a kol Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem. Praha: Linde, 2009, s. 122.

¹³⁹ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. d) zákona o policii.

¹⁴⁰ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, s. 224.

¹⁴¹ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. e) zákona o policii.

kontrolní místa či stanoviště, které policie musí vzhledem k bezpečnostní situaci v daném místě střežit. Útoky na tyto objekty musí mít násilný charakter, aby policista byl oprávněn použít zbraň.¹⁴²

f) „Policista je oprávněn použít zbraň, nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví.“¹⁴³ V praxi se bude jednat zejména o pozemní dopravní prostředky, jimiž jsou myšleny silniční dopravní prostředky. Z tohoto vyplývá, že policista nemůže zadržet například vodní dopravní prostředek. Pojmeme bezohledná jízda zákon myslí například vytlačování jiných dopravních prostředků, jízda po části komunikace, která k tomu není určena nebo najíždění na policistu apod. Je zde opět velmi důležité splnit podmínky výzvy, v tomto případě opakované výzvy, a nemožnosti použít jiného prostředku, tedy zásadu subsidiarity.¹⁴⁴

g) „Policista je oprávněn použít zbraň, jestliže osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovným výstřelem, neuposlechne příkazu policisty směřujícího k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby.“¹⁴⁵ Z výše zmíněného ustanovení je patrné, že použití zbraně nastává až ve chvíli neúspěšného použití donucovacího prostředku.¹⁴⁶ Nicméně je otázkou, zda je toto ustanovení správné, nebo by bylo lepší je vypustit. Jelikož pokud by nastala takováto situace, bude současně splněn i důvod použití zbraně, jenž je uveden v § 56 odst. 1 písm. a) zákona o Policii. Dalším problémem je, zda lze použít zbraň proti osobě, jež pouze neuposlechla výzvy. Dle mého názoru by bylo vhodné toto ustanovení vypustit, neboť pokud by skutečně došlo po neuposlechnutí výzvy k ohrožení osoby policisty nebo jiné osoby, dalo by se postupovat dle výše zmíněného ustanovení o použití zbraně v nutné obraně.

¹⁴² VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, s. 224.

¹⁴³ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. f) zákona o policii.

¹⁴⁴ ŠKODA, Jindřich, František VAVERA, Radek ŠMERDA, Zákon o policii s komentářem. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 216.

¹⁴⁵ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. g) zákona o policii.

¹⁴⁶ VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, s. 224.

h) „Policista je oprávněn použít zbraň ke zneškodnění zvířete ohrožujícího životy nebo zdraví osob“¹⁴⁷ Tato poslední situace, kterou upravuje zákon o Policii, opravňuje policistu použít zbraň proti zvířeti, které ohrožuje život nebo zdraví člověka, nikoliv však majetek. Zneškodněním zvířete je myšleno nikoli přímo usmrcení zvířete, nýbrž v některých situacích pouze zranění, aby již nebylo hrozbou pro člověka.¹⁴⁸

Všechny tyto situace použití zbraně jsou přípustné pouze za podmínky, že užití donucovacího prostředku by bylo zřejmě neúčinné. Zároveň je policista povinen v bodech a) až f) vyzvat osobu, proti níž zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy ovšem může policista upustit v případech, že je ohrožen život nebo zdraví policisty nebo jiné osoby a zákrok nesnese odkladu. V neposlední řadě policista musí dbát nutné opatrnosti zejména neohrozit životy jiných osob a co nejvíce šetřit osobu, proti níž zákrok směřuje.¹⁴⁹

6.3.2. Zákon o obecní policii

Zákon o obecní policii v § 20 odst. 1 opravňuje strážníka obecní policie použít zbraň pouze ve třech případech, kterými jsou nutná obrana, krajní nouze a aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet.¹⁵⁰ Na rozdíl o případu, kdy může použít zbraň policista dle zákona o Policii České republiky, jsou případy použití zbraně strážníkem obecní policie zúženy. Lze ale konstatovat, že jsou totožné s výše uvedeným zákonem. Použití zbraně v krajní nouzi nebo nutné obraně se bude řídit dle přestupkového zákona. Co se týče situace zamezení útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet, tak pojem nebezpečný pachatel není v žádném právním předpise definován. Nicméně ze stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství je patrné, že za nebezpečného pachatele je třeba považovat zvláště nebezpečného recidivistu, pachatele závažného úmyslného trestného činu, který byl při jeho spáchání přistižen, pachatele úmyslného trestného činu, o kterém vyjde najevo, že

¹⁴⁷ Ustanovení § 56 odst. 1 písm. h) zákona o policii.

¹⁴⁸ MATES, Pavel a kol Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem. Praha: Linde, 2009, s. 123.

¹⁴⁹ Ustanovení § 56 odst. 2, § 56 odst. 3, § 57 odst. 4. zákona o policii.

¹⁵⁰ Ustanovení § 20 odst. 1. zákona o obecní policii.

je ozbrojen, vězně na útěku či osobu, která byla nadřízenými nebo jiným oprávněným orgánem za nebezpečného pachatele výslovně označena.¹⁵¹

Strážník ve výše uvedených případech smí použít zbraň pouze za podmínky, že použití donucovacích prostředků by bylo zřejmě neúčinné.¹⁵² Vzhledem ke skutečnosti, že použitím zbraně mohou být způsobeny závažné následky na zdraví a život člověka, stanovuje zákon strážníkovi podmínku, aby k zamezení útěku nebezpečného pachatele nejdříve využil donucovací prostředky, kterým je například varovný výstřel ze služební zbraně. Teprve až po tom, co použití těchto donucovacích prostředků bude zřejmě neúčelné, je strážník oprávněn použít služební zbraň.¹⁵³ Stejně jako je tomu u zákona o policii, tak i u zákona o obecní policii je strážník povinen před použitím služební zbraně vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito služební zbraně. Od této výzvy smí upustit jen tehdy, pokud je ohrožen jeho život nebo zdraví anebo je-li ohrožen život nebo zdraví jiné osoby, a zákrok nesnese odkladu. Při použití služební zbraně musí strážník dbát nutné opatrnosti, aby nebyl ohrožen život jiných osob, a co nejvíce šetřit život a zdraví osoby, proti níž zákrok směřuje.¹⁵⁴

K tomuto existuje i několik rozhodnutí Nejvyššího soudu. Příkladem může být rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání strážníka obecní policie, v němž se soud vyjadřuje k pojmu nebezpečný pachatel a varovný výstřel. Jednalo se o případ pronásledování údajného pachatele nahlášeného loupežného přepadení se zbraní strážníkem obecní policie, o kterém se strážník domníval, že se jedná o nebezpečného pachatele. Vzhledem k tomuto při jeho pronásledování použil donucovacího prostředku varovných výstřelů. Jeden z těchto varovných výstřelů ovšem zasáhl pachatele a strážník byl obviněn z trestného činu ublížení na zdraví. Nejvyšší soud k použití varovných výstřelů jako donucovacího prostředku konstatoval, že varovný výstřel ze služební zbraně je prakticky nejtěžším donucovacím prostředkem, u něhož je třeba vždy počítat s potencionálním ohrožením života či zdraví jiných osob, a to nejen u pachatele, ale například

¹⁵¹ VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o obecní policii: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy komentáře, s. 318.

¹⁵² Ustanovení § 20 odst. 2 zákona o obecní policii.

¹⁵³ VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o obecní policii: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy komentáře, s. 318.

¹⁵⁴ Ustanovení § 20 odst. 5 zákona o obecní policii.

i náhodných kolemjdoucích. Použití tohoto donucovacího prostředku, o kterém pojednává zákon o obecní policii v § 18 odst. 1 písm. g), by mělo být pro strážníka obecní policie krajní možností. Strážník obecní policie postavil svou argumentaci na tom, že varovný výstřel použil jako poslední možnost, jak zastavit pachatele, když tento byl pachatelem nebezpečným. Strážník tak nebezpečnost pachatele vyvodil z toho, že spáchal loupežné přepadení, při kterém měl u sebe zbraň, s níž mířil na policistu. Dále také strážník uvedl, že pachatele zná z předchozích policejních zákroků jako pachatele majetkových trestných činů a bylo mu známo, že na něho byl soudy vydán jednak příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody, tak i příkaz k zatčení. Soudy obou stupňů však s označením nebezpečného pachatele nesouhlasily. K tomuto je důležité uvést, že zákon nedefinuje pojem nebezpečného pachatele.¹⁵⁵ Podle právní teorie je třeba za nebezpečného pachatele považovat: a) zvláště závažného recidivistu; b) pachatele závažného úmyslného trestného činu, který byl při jeho spáchání či bezprostředně poté přistižen; c) pachatele úmyslného trestného činu, o kterém vyjde najevo, že je ozbrojen; d) vězně na útěku; e) osobu, která byla nadřízeným, nebo jiným oprávněným orgánem za nebezpečného pachatele výslovně označena.¹⁵⁶ S tímto se v podstatě ztotožnila i soudní praxe a Nejvyšší soud nadále konstatoval, že s takovým vymezením se lze zásadně identifikovat. V předmětné věci nakonec dovolání strážníka obecní policie Nejvyšší soud odmítl s tím, že strážník chybně vyhodnotil poškozeného jako nebezpečného pachatele. Dále Nejvyšší soud konstatoval, že strážník chybně posoudil možnost použití donucovacího prostředku varovného výstřelu.

S rozhodnutím výše zmíněného případu osobně nemohu příliš souhlasit. Dle mého názoru i přesto, že úsudek strážníka se zcela neztotožňuje s omezujícím vymezením nebezpečného pachatele, je důležité individuálně v každém případě brát v potaz i další okolnosti. Těmito mohou být například vydání příkazu k zatčení na osobu pachatele, značná trestní minulost, ozbrojení pachatele nebo páchaní další trestné činnosti, kdy potenciálně existuje možnost zranění dalších osob, pokud bude páchána se zbraní. Navíc v daném případě strážník uvedl, že pachatel namířil na zasahujícího policistu střelnou zbraň. Ostatně sám Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí uvedl, že je důležité na jednotlivé

¹⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2010, sp. zn. 8 Tdo 353/2010.

¹⁵⁶ VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o obecní policii: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy komentáře, s. 318.

případy pohlížet individuálně, jelikož výklad pojmu nebezpečný pachatel, jak jej užívaly soudy, je příliš restriktivní a nepostihuje všechny případy osob, jež lze za nebezpečného pachatele považovat.¹⁵⁷

¹⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2006, sp. zn. 6 Tdo 798/2006.

7. Vliv okolností vylučujících protiprávnost na průběh a ukončení řízení o přestupku

Důsledkem jednání v mezích některé z okolností vylučující protiprávnost je, že posuzovaný skutek nebude přestupkem, jelikož přestupkem je pouze čin protiprávní. Pokud nebyly zcela naplněny podmínky nebo byly překročeny meze okolností vylučující protiprávnost, bude pachatel za přestupek odpovídat. Tato skutečnost je však polehčující okolností při ukládání správního trestu nebo důvodem pro mimořádné snížení výměry pokuty.¹⁵⁸

Pro posuzování, zda budou okolnosti vylučující protiprávnost užity jako polehčující okolnost, je důležité uvést, co se před zahájením přestupkového řízení děje a jaký je další postup správního orgánu v řízení. Před samotným zahájením řízení o přestupku policejní orgán nebo jiní správní orgán, kterým může být například obecní policie jakožto orgán obce, je povinen přijímat oznámení přestupku. Přestupkový zákon ukládá takovému oznámení obecné náležitosti. V taxativně vymezených případech, jež jsou uvedeny v § 74 přestupkového zákona, provádí policejní orgán nezbytná šetření a úkony, než přestupek oznámí správnímu orgánu. Policejní orgán zastává v tomto stádiu řízení důležitou roli, neboť oznámený skutek posuzuje, zda se jedná o správní delikt, trestný čin nebo či je vůbec skutek protiprávní. Následně jej může buď oznámit a předat správnímu orgánu, nebo věc předat orgánu činnému v trestním řízení, jestliže skutečnosti nasvědčují tomu, že jde o trestný čin, nebo má pravomoc věc odložit. Vyjma policejního a správního orgánu mají před zahájením řízení důležitou roli též fyzické a právnické osoby, jež podávají vysvětlení. Dalším institutem, který může být před zahájením řízení o přestupku užít, je zajištění důkazu, které se ovšem řídí správním řádem nikoliv přestupkovým zákonem. Fáze před zahájením řízení končí buď předáním věci příslušnému orgánu, odložením věci nebo zahájením přestupkového řízení. Co se týče odložení věci, tak přestupkový zákon v § 76 odst. 1 stanovuje důvody pro odložení věci. Z hlediska této práce je důležité ustanovení § 76 odst. 1 písm. a), které říká, že „*Správní orgán, aniž řízení zahájí, věc usnesením odloží, jestliže došlé oznámení neodůvodňuje zahájení řízení o přestupku nebo předání věci.*“¹⁵⁹ Pod toto ustanovení lze podřadit i problematiku týkající se okolností vylučující protiprávnost, a to především

¹⁵⁸ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 166.

¹⁵⁹ Ustanovení § 76 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona.

z důvodu, že skutek v tomto případě nebude přestupkem, ale bude se jednat se o čin jinak trestný jako přestupek.

Další fází je zahájení samotného řízení o přestupku. K tomuto přistoupí správní orgán tehdy, jestliže neshledal důvody pro odložení nebo předání věci. Jakmile se tedy správní orgán dozví o podezření, že byl spáchán přestupek a kdo je podezřelým (a nejsou tu výše zmíněné důvody), zahájí řízení z moci úřední. V přestupkovém řízení, podobně jako tomu je u trestního řízení, je uplatňována zásada legality a oficiality. Podle § 78 odst. 1 přestupkového zákona správní orgán zahájí řízení o každém přestupku, který zjistí, a postupuje v řízení z moci úřední.¹⁶⁰ Při šetření může nastat situace, kdy se ze skutkového stavu zjistí skutečnosti, jež budou opravňovat aplikaci okolností vylučující protiprávnost. Pokud toto nastane, správní orgán musí zjistit, zda skutek, který by v jiném případě byl správním deliktem, byl učiněn v rámci okolnosti vylučující protiprávnost. Jak bylo zmíněno výše, musí být splněny vždy všechny podmínky týkající se konkrétní okolnosti vylučující protiprávnost. Pokud by nějaká z podmínek splněna nebyla, nejednalo by se o jednání v mezích této právní entity. Nicméně, jak bylo uvedeno výše, existuje možnost i jiného využití okolnosti vylučující protiprávnost v případě nesplnění podmínek. Takovouto možnost lze spatřovat v ustanovení § 39 přestupkového zákona, které taxativně vyjmenovává polehčující okolnosti. Jednou z těchto polehčujících okolností je i v § 39 písm. b) přestupkového zákona okolnost vylučující protiprávnost, jež zcela nenaplnila podmínky, nebo byla překročena její mez. V tomto případě tedy okolnost sice nezapříčiní beztrestnost předmětného skutku, nicméně může se významně projevit v druhu trestu nebo jeho výměře. Ostatně k této problematice se vyjádřil i Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí. Jednalo se o případ, v němž se žalobce dopustil přestupku podle § 125c odst. 1 písm. k) zákona o provozu na pozemních komunikacích tím, že vjel při řízení motorového vozidla do pěší zóny v době, kdy to nebylo povoleno dopravní obsluze ani zásobujícím vozidlům a aniž by měl ve vozidle umístěno platné povolení vjezdu do této pěší zóny. Za přestupek byla žalobci uložena pokuta ve výši 1 500 Kč. Žalobce sice nerozporoval, že by jednáním učinil, avšak argumentoval jednáním v krajní nouzi, jelikož v provozovně restaurace se pokazilo mrazící zařízení, ve kterém se nacházelo zhruba 50 kg krokodýlího masa, jenž potřeboval přesunout do jiného mrazícího zařízení, aby

¹⁶⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik s. 355.

maso uchoval a nedošlo k velké škodě. Toto tvrzení opřel žalobce o výsledch zaměstnanců, který ovšem správní orgán neprovedl. Správní orgán se s tímto tvrzením vypořádal v rozhodnutí tak, že neshledal naplnění zásady subsidiarity, kterou je krajní nouze podmíněna. Správní orgán uvedl, že žalobce mohl využít taxi služby, která má vjezd na pěší zónu povolen, pomocí které mohl krokodýlí maso převést. Z tohoto důvodu uložil správní orgán žalobci pokutu ve výši 1 500 Kč, kdy jednání žalobce posoudil jako polehčující okolnost. S názorem správního orgánu se neztotožnil Nejvyšší správní soud, jenž tvrdí, že tento pochybil v několika bodech. Za prvé správní orgán pochybil, když neprovedl výsledch zaměstnanců prezentujících tvrzení, že se mrazicí zařízení rozbilo a krokodýlí maso se začalo kazit, tudíž bylo třeba situaci neprodleně řešit. Nejvyšší správní soud nesouhlasil s tvrzením správního orgánu, že nebylo třeba vyslechnout svědky ke zjištění skutkového stavu věci. Dle Nejvyššího správního soudu neobstojí ani tvrzení správního orgánu, že nebyla naplněna podmínka subsidiarity. Jak uvedl žalobce, jednalo se o 50 kilogramů masa, které se rozmrazovalo, a nelze určit, zda by vozidlo taxislužby určené převážně pro přepravu osob tento náklad, jenž značně znečistí interiér, vůbec převezlo. Nelze určit ani to, zda se jedná o skutečnost, kterou by člověk na místě žalobce v takové situaci vůbec zvažoval. Nejvyšší správní soud tedy rozhodl tak, že námitka krajní nouze žalobce nemohla být posouzena jako polehčující okolnost, nýbrž měla být aplikována jako okolnost vylučující protiprávnost.¹⁶¹

Ukládání a výměra trestů je tedy činností správního orgánu, kdy tento vybírá, jaký druh a v jaké výměře uloží konkrétnímu pachateli za konkrétní spáchaný přestupek. Přestupkový zákon řeší tuto otázku tak, že stanovuje druhy správních trestů, podmínky jejich uložení a výkonu, a dále upravuje obecné zásady ukládání správních trestů. Při ukládání správního trestu musí správní orgán vycházet z obecných zásad ukládání trestních sankcí, tedy ze zásad *nulla poena sine lege*, zásady humánnosti trestních sankcí, zásady přiměřenosti, zásady subsidiarity, přísnější trestní sankce, zásady zohlednění právem chráněných zájmů osob poškozených přestupkem, zásady individualizace trestů, zásady jednoty

¹⁶¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 5. 2016, sp. zn. 2 As 13/2016-36.

represe a prevence. Dále pak také z obecných zásad ukládání správního trestu, jenž lze nalézt v § 37 až § 40 přestupkového zákona.¹⁶²

Co se týče samotných trestů, tak pro tuto práci je nejdůležitějším trestem pokuta a její mimořádné snížení. Institut mimořádného snížení výměry pokuty je upraven v § 44 přestupkového zákona. Zákonodárce využil tento institut proto, že existují případy, kdy sice nelze upustit od uložení správního trestu, avšak uložení pokuty v zákonném rozmezí by bylo pro pachatele příliš přísné. Minimální pokuta pak činí alespoň pětinu dolní hranice sazby pokuty.¹⁶³

V jednotlivých případech je nutné zjišťovat podmínky okolností vylučujících protiprávnost, tedy zda byly splněny či nikoliv. Jak již bylo uvedeno výše, pokud osoba jednáním naplnila všechny podmínky okolností vylučující protiprávnost a zároveň nepřekročila jejich meze, bude beztrestná. Pokud ovšem nenaplní všechny podmínky nebo překročí meze té které okolnosti vylučující protiprávnost, lze uvažovat o takovém jednání jako o polehčující okolnosti, kdy potencionálně lze užít i institut mimořádného snížení výměry pokuty.

V situaci, kdy již správní orgán zahájil přestupkové řízení, může vyjma uznání viny a uložení trestu pachateli správního deliktu dojít také k zastavení řízení. Zastavení přestupkového řízení upravuje přestupkový zákon v § 86. Největší význam pro okolnosti vylučující protiprávnost má ustanovení § 86 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona, který říká: „*Správní orgán usnesením zastaví řízení, jestliže skutek, o němž se vede řízení, se nestal nebo není přestupkem.*“¹⁶⁴ Právě pod toto ustanovení lze zařadit situace, kdy správní orgán sice řízení zahájil, avšak později došel k závěru, že jednání pachatele se pohybovalo v mezích okolností vylučující protiprávnost.

Okolnosti vylučující protiprávnost mají významné postavení a vliv na řízení o přestupku, a to už od samého počátku řízení. Dle výše zmíněného mohou zapříčinit, že se řízení vůbec nezahájí, nebo pokud již bylo zahájeno, tak se zastaví. I v případech, kdy nebyly zcela naplněny podmínky této právní entity, mají velký význam na průběh řízení, neboť mohou zapříčinit snížení výměru sankce nebo ovlivnit její uložení.

¹⁶² PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik s. 239-240.

¹⁶³ Tamtéž s. 260.

¹⁶⁴ Ustanovení § 86 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona.

Závěr

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou institutem, který má své nezpochybnitelné místo v úpravě správního trestání. Jedná se o zvláštní právní entitu, ve které dochází velmi často ke kolizi zájmů na ochranu různých společenských vztahů. Jde o jakousi pomoc v situacích, kdy se osoba potřebuje například nutně bránit před útokem nebo odvracet nebezpečí. Jednání v okolnosti vylučující protiprávnost je jednáním žádoucím a existence veřejnoprávní ochrany zde existovat musí, neboť je bezpochyby důležité učinit bezprávi zadost.

Předkládaná diplomová práce tedy začíná úvodem, následně v druhé části jsou vymezeny některé pojmy, které jsou důležité pro pochopení celé problematiky práce, zároveň zde lze nalézt změny, které proběhly ohledně okolností vylučující protiprávnost v přestupkovém právu. Třetí až sedmá část analyzuje jednotlivé instituty. Zde se předkládaná diplomová práce zabývá vymezením jednotlivých okolností vylučujících protiprávnost za pomoci legálních definic, komentářů, odborné literatury a judikatury. Zároveň zde práce hledá odpověď na otázky, zda je úprava dané okolnosti dostačující, či zda by stačilo použití analogie z trestního zákoníku, co se změnilo oproti předchozí úpravě nebo jaké jsou podmínky pro jednání v mezích jednotlivých okolností vylučující protiprávnost. V předposlední části se práce zaměřuje na vliv okolností vylučující protiprávnost na průběh a konec řízení o přestupku. Jednalo se především o otázku, jak postupovat v situacích, kdy nebyly zcela naplněny podmínky pro jednání v dané okolnosti. V konkrétním případě je možné, že jednání, které zcela nenaplnilo podmínky některé okolnosti vylučující protiprávnost, bude posuzováno jako polehčující okolnost.

Současný přestupkový zákon vtělil do úprav přestupků okolnosti, které byly dříve používány analogicky z trestního práva. Jedná se o svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Účelem zákonodárce bylo především odstranit pochyby ohledně užití těchto institutů v přestupkovém právu. Myslím si, že co se týče právní jistoty občanů, se jednalo zajisté o krok správným směrem. Ovšem otázkou zůstává, jestli zákonodárce spíše nezačlenil do přestupkového práva instituty, které nebudou v praxi využívány. Příkladem může být právě institut oprávněného použití zbraně, který je dle mého názoru v přestupkovém právu upraven zcela nadbytečně. Jedná se o okolnost, která

v přestupkovém zákoně nestanovuje žádná nová práva a povinnosti, pouze odkazuje na zvláštní zákony. Ostatně stejný názor zastává i odborná veřejnost, kdy například Helena Prášková ve své publikaci Nové přestupkové právo uvedla, že je nadbytečné tuto okolnost samostatně upravovat.¹⁶⁵

Co se týče svolení poškozeného a přípustného rizika je otázkou, zda naleznou své uplatnění ve správním trestání, jelikož obecným objektem u přestupků je většinou řádný výkon veřejné správy, o němž nemohou osoby samostatně rozhodovat. Ustanovení o svolení poškozeného tak bude použitelné jen na užší okruh přestupků. To platí obdobně pro přípustné riziko. Ostatně toto uvedl i sám zákonodárce v důvodové zprávě k přestupkovému zákonu.

Dalším důležitým institutem je nutná obrana. Tento institut obsahoval i předchozí zákon o přestupcích. Četnost aplikace nutné obrany nicméně u přestupků nebude tak vysoká jako je tomu u trestných činů, neboť význam statků, které jsou chráněny správním právem, je nižší, než je tomu u statků chráněných trestním právem.

Pokud se na celou problematiku podíváme z druhého pohledu, tedy jaká okolnost je naopak nejvíce využívána, tak se jednoznačně jedná o krajní nouzi. Tato byla upravena již v předchozím zákonu o přestupcích a je dobře, že se zákonodárce rozhodl ji upravit i v novém přestupkovém zákoně, neboť se jedná o institut, který zaujal své pevné postavení ve správním trestání.

Je důležité znovu zmínit i fakt, že výčet okolností vylučující protiprávnost v přestupkovém zákoně je pouze výčtem demonstrativním. Odborná veřejnost, ale i judikatura, připouštějí použití i dalších institutů, jakými jsou výkon práva a povinnosti, nebo z občanského práva využívaná svépomoc. Možnost použití i těchto dalších institutů pramení hlavně z důvodu nutnosti posuzovat každý jednotlivý případ individuálně. V každé konkrétní situaci či případě je možné aplikovat i další okolnost, ovšem za splnění určitých podmínek.

U většiny okolností se pak uplatňuje zásada subsidiarity. Jde o požadavek, který velice často není u krajní nouze naplněn. Je zajisté velmi komplikované posoudit, zda daná podmínka byla či nebyla naplněna. V daném případě si soud

¹⁶⁵ PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, s. 260.

proto musí uvědomit, že každý z nás je jedinečný a každý přemýšlí odlišně. Je tedy žádoucí, aby správní orgány a soudy posuzovaly případy jednotlivě a nesnažily se urychlit rozhodovací praxi tím, že otázku subsidiarity zobecní.

Z pohledu *de lege ferenda* musím konstatovat, že dnešní úprava okolností vylučující protiprávnost v přestupkovém právu je komplexnější, než tomu bylo v úpravě předchozí. Zákonodárce si uvědomil několik nedostatků, které doplnil. Příkladem může být vložení podmínky zjevné nepřiměřenosti do ustanovení o nutné obraně, kdy přechází úprava pracovala pouze s pojmem nepřiměřená, nebo doplnění ustanovení krajní nouze o podmínku povinnosti nebezpečí snášet. Nicméně, jak bylo uvedeno výše, zákonodárce například převzal z trestního zákoníku okolnost, kterou je oprávněné použití zbraně, jenž pouze odkazuje na zvláštní právní předpisy. Otázkou taky zůstává faktická použitelnost přípustného rizika v přestupkovém právu. Svoji úlohu si jistě najde, nicméně zastávám názor, že by mohla být využívána pouze na základě analogie. Lze spatřovat snahu zákonodárce zvýšit právní jistotu občanů, nicméně počet případů, na které lze užit tuto okolnost v případě přestupků, je velmi nízká. Navíc, jak bylo judikováno a jak uváděla odborná literatura, tak přípustné riziko bylo možné již dříve užívat analogicky. Dalším důležitým argumentem pro to, proč si myslím, že by stačilo v tomto případě užití analogie, je povinnost soudů a správních orgánů přihlídnout k tomu, zda bude uplatněna nějaká okolnost vylučující protiprávnost, *ex offio*. I přesto hodnotím novou úpravu kladně a myslím si, že odstraní některé neshody mezi rozhodovací praxí správních a soudních orgánů. Doufejme, že správní orgány budou při rozhodování o správních deliktech k jednotlivým okolnostem vstřícnější a pokud ne, tak že onou pomyslnou překážkou bezpráví budou soudy.

Resumé

This diploma thesis „The circumstances excluding illegality in administrative law“ focused on the analysis of circumstances excluding illegality which are contained in administrative law. It also aims answer questions about practical use of the discussed institutes and comparison of new and preceding legislation to this topic. Circumstances excluding illegality are those circumstances which rid the perpetrator of what would otherwise be criminal offense from criminal liability.

I divided the thesis into nine parts. The first is the introduction. The second part concerns itself with circumstances excluding illegality in administrative law as the whole, and also some important concepts relating to this topic. The third to seventh part are focused on the concrete circumstances excluding illegality. These chapters have the same names as concrete circumstances excluding illegality, which are extreme emergency, necessary defense, consent of the aggrieved party, admissible risk and authorized use of the weapon. All these parts are structured similarly. First of all they always deal with how an individual circumstances excluding illegality is defined in legislation. After this definition, this thesis examines concrete condition of circumstances, which must be met. This part is very important, because of these conditions are not met, we can't use any these institutions. The second to last part is focused on situations were these conditions have not been fully met. In these situations, circumstances excluding illegality are not used, but they may function as mitigating circumstances.

The main objective of this diploma thesis was carrying out complete analysis of circumstances excluding illegality and analyzing the practical use of these circumstances. One of the objectives was also explain problematic issues of interpretation of some circumstances.

Seznam použitých zkratek

přestupkový zákon	Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
zákon o policii	Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
zákon o obecní policii	Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
celní zákon	Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky
zákon o zbraních	Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- a) FIALA, Zdeněk, Kateřina FRUMAROVÁ, Eva HORZINKOVÁ a Martin ŠKUREK. Správní právo trestní. Praha: Leges, 2017. Student (Leges), 304 s. ISBN 978-80-7502-219-6.
- b) HENDRYCH, Dušan. Správní právo: obecná část. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016. Academia iuris (C. H. Beck), 599 s. ISBN 978-80-7400-624-1.
- c) JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges), 1 000 s. ISBN 978-80-7502-380-3.
- d) JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: Zákon o některých přestupcích. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, 1 056 s. ISBN 978-80-7400-772-9.
- e) KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice, 536 s. ISBN 978-80-7400-727-9.
- f) KUČEROVÁ, Helena. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich a zákon o některých přestupcích: s komentářem a judikaturou. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2019. Komentátor, 960 s. ISBN 978-80-7502-383-4.
- g) KUCHTA, Josef. Nutná obrana. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 218 s. ISBN 80-210-2198-5.
- h) MÁRTON, Michal, Barbora GONSIOROVÁ. Průvodce novým přestupkovým zákonem pro správní praxi. Praha: Leges, 2017. Praktik (Leges), 272 s. ISBN 978-80-7502-200-4.
- i) MATES, Pavel. Základy správního práva trestního. 7., přepracované vydání. Praha, C. H. Beck, 2017, 239 s. ISBN 978-80-7400-680-7.
- j) MATES, Pavel a kol. Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem. Praha: Linde, 2009, 338 s. ISBN 978-80-7201-743-0.
- k) PRÁŠKOVÁ, Helena. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017. Teoretik, 448 s. ISBN 978-80-7502-221-9.

- l) PRÁŠKOVÁ, Helena. Základy odpovědnosti za správní delikty. Praha: C. H. Beck, 2013. Beckova edice právní instituty, 446 s. ISBN 978-80-7400-456-8.
- m) SLÁDEČEK, Vladimír. Obecné správní právo. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 512 s. ISBN 978-80-7598-564-4.
- n) ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře, 3 632 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
- o) ŠKODA, Jindřich, František VAVERA, Radek ŠMERDA, Zákon o policii s komentářem. 2. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 479 s. ISBN 978-80-7380-447-3.
- p) VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, 488 s. ISBN 978-80-7400-543-5.
- q) VETEŠNÍK, Pavel. Zákon o obecní policii: komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. Beckovy komentáře, 464 s. ISBN 978-80-7400-729-3.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

- a) LUXOVÁ, Lucie. Oprávněné použití zbraně jako okolnost vylučující protiprávnost. [online]. epravo.cz, 8. dubna 2015 [cit. 6. března 2021]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/opravnene-pouziti-zbranejako-okolnost-vylucujici-protipravnost-97347.html>.
- b) PŘICHYSTALOVÁ, Lenka. Krajní nouze jako okolnost vylučující protiprávnost u přestupků. [online]. epravo.cz, 10. září 2015 [cit. 11. února. 2021]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/krajni-nouzejako-okolnost-vylucujici-protipravnost-u-prestupku-98771.html>.

3. Seznam odborných periodik

- a) MATES, Pavel. Okolnosti vylučující protiprávnost ve správním trestání. Trestněprávní revue. Praha: C. H. Beck, 2012, roč. 11, č. 6. ISSN 1213-5313.

- b) ŠTREJTOVÁ, Kateřina. Vybrané okolnosti vylučující protiprávnost a lékařské zákroky. Státní zastupitelství. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, roč. 2013, č. 3, s. 58-62. ISSN 1214-3758.

4. Seznam použitých právních předpisů

- a) Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.
- b) Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích.
- c) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- d) Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.
- e) Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii.
- f) Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii.
- g) Zákon č. 341/2011 Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů.
- h) Zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky.
- i) Zákon č. 46/2016 Sb., o ozbrojených silách České republiky.
- j) Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu.

5. Seznam použité judikatury

- a) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 12. 2005, sp. zn. 4 As 49/2004-74.
- b) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2007, sp. zn. 8 As 17/2007-135.
- c) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 9. 2010, sp. zn. 2 A 15/2010 – 77.
- d) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 7 As 17/2005-98.
- e) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 6. 2011, sp. zn. 5 As 10/2011-111.
- f) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 7 As 17/2005-98.
- g) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 2017, sp. zn. 10 As 261/2017-41.
- h) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. 5 As 97/2008-73.
- i) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 5. 2011, sp. zn. 9 As 76/2010-76.

- j) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 3. 2010, sp. zn. 5 As 72/2009-50.
- k) Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 10. 1998, sp. zn. 5 A 37/96.
- l) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. 1 As 1/2008-172.
- m) Usnesení Ústavního soudu ze dne 06. 01. 1998, sp. zn. I ÚS 263/97.
- n) Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka Pardubice ze dne 4. 5. 2015, sp. zn. 52 Ad 10/2014-77.
- o) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 9. 2007, sp. zn. 4 As 22/2007-73.
- p) Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka Pardubice ze dne 1. 2. 2017, sp. zn. 52 A 61/2016-81.
- q) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2008, sp. zn. 1 As 35/2008 – 51.
- r) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 9. 2010, sp. zn. 1 As 34/2010-73.
- s) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2006, sp. zn. 5 As 4/2005-92.
- t) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 6 As 131/2016-25.
- u) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 12. 2007, sp. zn. 4 As 40/2007-53.
- v) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2016, sp. zn. 7 Tdo 1024/2016.
- w) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2001, sp. zn. 7 Tz 302/2000.
- x) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 2. 2005, sp. zn. 5 A 164/2002-44.
- y) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2003, sp. zn. 5 Tdo 792/2003.
- z) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 3 Tdo 553/2006.
- aa) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2010, sp. zn. 8 Tdo 353/2010.
- bb) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2006, sp. zn. 6 Tdo 798/2006.
- cc) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 5. 2016, sp. zn. 2 As 13/2016-36.

6. Seznam ostatních zdrojů

- a) Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, kterým se ruší zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, VII. volební období, Sněmovní tisk č. 555.
- b) PRŮCHA, Petr. K pojetí správněprávní odpovědnosti a správního trestání. Jedná se o příspěvek, který byl přednesen na Seminári k novému zákonu o přestupcích, pořádaném Ministerstvem vnitra dne 19. 9. 2013 V Benešově.